

🌀🌀🌀🌀🌀 🌀🌀🌀🌀🌀 🌀🌀🌀🌀🌀 🌀🌀🌀🌀🌀

Als ik wij word

🌀🌀🌀🌀🌀 🌀🌀🌀🌀🌀 🌀🌀🌀🌀🌀 🌀🌀🌀🌀🌀

Kunnen jonge moeders van 13 t/m 23 jaar van de Antilliaanse en Arubaanse gemeenschap te Rotterdam en de hulpverlening te Rotterdam aansluiting bij elkaar vinden?

🌀🌀🌀🌀🌀 🌀🌀🌀🌀🌀 🌀🌀🌀🌀🌀 🌀🌀🌀🌀🌀

--

🌀🌀🌀🌀🌀 🌀🌀🌀🌀🌀 🌀🌀🌀🌀🌀 🌀🌀🌀🌀🌀

Groningen
Juni 2009

Voor u ligt een onderzoek naar Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders van 13 t/m 23 jaar in Rotterdam. In dit onderzoek streven wij naar antwoorden op de volgende vragen:

- Ervaart de doelgroep problemen op één of meerdere van de negen leefgebieden?
- Ervaart de doelgroep problemen als problemen?
- Wil de doelgroep hulp ontvangen?
- Kan de doelgroep de weg naar de hulpverlening vinden?
- Wat staat hierbij eventueel in de weg?
- Hoe probeert de hulpverlening deze doelgroep te bereiken en te behouden?

Door middel van de antwoorden hierop gaan wij onze probleemstelling beantwoorden:

Kunnen jonge moeders van 13 t/m 23 jaar van de Antilliaanse en Arubaanse gemeenschap te Rotterdam en de hulpverlening te Rotterdam aansluiting bij elkaar vinden?

Dit onderzoek is, om het zo overzichtelijk mogelijk te houden, onderverdeeld in hoofdstukken.

Hoofdstuk 1; de inleiding.

Hierin wordt onder andere beschreven hoe wij tot dit onderzoek zijn gekomen; de probleemanalyse, doelstelling en verantwoording.

Hoofdstuk 2; theorie.

Dit hoofdstuk begint met een stukje geschiedenis van de Nederlandse Antillen en Aruba. Vervolgens wordt de theorie besproken die van toepassing is op Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders, zoals interculturele communicatie, vaderschap en de Nederlandse hulpverlening.

Hoofdstuk 3; data-analyse.

Hierin worden de interviews verwerkt die gehouden zijn bij de acht verschillende instanties.

Hoofdstuk 4; conclusies en aanbevelingen.

In dit hoofdstuk staan de antwoorden op de hoofd- en subvragen, eindconclusies en aanbevelingen.

Hoofdstuk 5; bijlagen.

Met veel plezier hebben wij aan dit onderzoek gewerkt en wij hopen dat u dit verslag met net zo veel plezier zal lezen.

Rianne de Ruiter
Krijn de Vos

Inhoudsopgave

1	Inleiding	- 7 -
1.1	Met dank aan.....	- 7 -
1.2	Voorwoord	- 7 -
1.3	Introductie opdrachtgever	- 8 -
1.4	Probleemanalyse	- 8 -
1.4.1	Wie ervaart het als probleem?	- 9 -
1.4.2	Waarom is het een probleem?	- 9 -
1.4.3	Waar doet het probleem zich voor?	- 10 -
1.5	Onderzoeksvraag en deelvragen	- 10 -
1.6	Doelstelling.....	- 11 -
1.7	Relevantie van het onderwerp met het maatschappelijk werk	- 11 -
1.8	Onderzoeksmiddelen	- 11 -
1.9	Verantwoording en Betrouwbaarheid	- 12 -
2	Literatuuranalyse.....	- 15 -
2.1	Cultuur Nederlandse Antillen en Aruba	- 15 -
2.2	Migratieverloop.....	- 16 -
2.3	Cultuurschok.....	- 16 -
2.4	Collectief Trauma	- 17 -
2.5	Interculturele communicatie.....	- 18 -
2.5.1	Eergevoel jonge moeders.....	- 19 -
2.5.2	Veiligheid en vertrouwen	- 19 -
2.5.3	Oprechte interesse	- 19 -
2.6	Jonge moeders in Nederland.....	- 20 -
2.7	Achtergrond tienerzwangerschappen	- 21 -
2.8	Adolescent en moeder	- 21 -
2.9	Vaderschap	- 22 -
2.10	Nederlands samenleving & hulpverlening	- 23 -
2.11	Conclusies Literatuur	- 24 -
3	Interviews hulpverlening en conclusies	- 27 -
3.1	Instellingen	- 27 -
3.2	Doelgroep	- 29 -
3.3	Uitwerking interviews en conclusies hulpverlening	- 30 -
3.3.1	Registratiesysteem	- 30 -

3.3.2	Aanmeldingen	- 31 -
3.3.3	Weg naar de hulpverlening	- 34 -
3.3.4	De hulpverlening niet kunnen/willen vinden	- 34 -
3.3.5	Wijze van contactlegging	- 36 -
3.3.6	Verschil in aanmelding	- 38 -
3.3.7	Verschil in hulpverlening	- 39 -
3.3.8	Vraag en aanbod	- 41 -
3.3.9	Meest voorkomende problemen	- 42 -
3.3.10	Oorzaken	- 45 -
3.3.11	Kijk op problemen	- 47 -
3.3.12	Verbetering	- 49 -
3.4	Uitwerking interviews en conclusies doelgroep	- 52 -
4	Conclusies en Aanbevelingen	- 54 -
4.1	Antwoorden op hoofd/en subvragen	- 54 -
4.2	Eindconclusies	- 56 -
4.3	Aanbevelingen	- 59 -
5	Bijlagen	- 64 -
5.1	Brief Hulpverlening	- 64 -
5.2	Interview Hulpverlening	- 65 -
5.3	Interview Doelgroep	- 66 -

I Inleiding en Opzet

1 Inleiding

1.1 Met dank aan...

Een onderzoek doe je niet alleen. Goede begeleiding en ondersteuning zijn essentieel om een onderzoek af te ronden. Daarom willen wij een aantal mensen bedanken, die hieraan een bijdrage hebben geleverd.

Allereerst, willen wij graag onze twee begeleiders bedanken. Dit zijn .. en ... vanuit Bedankt voor de steun en tijd die jullie ons hebben gegeven. Ook erg fijn dat wij gebruik hebben kunnen maken van jullie kennis, inzichten, adviezen en netwerk.

Ook willen wij alle geïnterviewden bedanken. Dankzij de bereidheid van diverse instanties en personen die een bijdrage hebben geleverd met hun inzet, kennis en tijd is dit onderzoek mede mogelijk gemaakt.

Ook willen wij ... bedanken voor het nakijken van het verslag en het kritisch kijken naar het onderzoek als derde.

Als laatste bedanken wij elkaar voor de tijd en ruimte die wij elkaar gegeven hebben voor andere opvattingen, meningen en conclusies, maar ook voor het elkaar motiveren.

1.2 Voorwoord

De reden waarom wij hebben gekozen voor deze doelgroep is, omdat wij beiden persoonlijk in contact zijn gekomen met de Antilliaanse cultuur. Dit in zowel ons privéleven, als op stage in het derde leerjaar. Dit heeft er toe geleid dat onze interesse is ontstaan om ons onderzoek te richten op de Antilliaanse doelgroep.

Tijdens onze stage is ons opgevallen dat deze doelgroep moeilijk te vinden en te binden is, maar hoe dit precies komt is ons nooit geheel duidelijk geworden.

Het gegeven, dat Rotterdam de stad is met het grootste aantal Antilliaanse inwoners heeft een toegevoegde waarde voor ons verslag. Daarom hebben wij gekozen voor de afbakening Rotterdam en is vervolgens SWA aangeschreven.

Zelf hadden wij al een idee voor ons onderzoeksproject en samen met SWA zijn wij tot een onderzoeksvraag gekomen.

1.3 Introductie opdrachtgever

Dit onderzoek is in opdracht van SWA te Rotterdam gedaan. De afkorting SWA staat voor: Stichting Welzijnsbevordering Antillianen Arubanen.

SWA is al meer dan een kwart eeuw actief. De stichting werd in 1976 opgericht om de Antilliaanse en Arubaanse gemeenschap een eigen ontmoetingsplek te geven. De nadruk lag in eerste instantie op sociale en culturele activiteiten.

In de jaren negentig kwamen steeds meer Antillianen en Arubanen met een lagere opleiding en daarom minder kansen op de arbeidsmarkt, naar Nederland. Daarom breidde het aanbod van SWA zich uit met producten en diensten als maatschappelijke begeleiding, vrouwenwerk, vormingstrajecten, opvoedingsondersteuning en educatieve activiteiten.

De cluster Maatschappelijke Begeleiding, Scholing & Werk en Emancipatie houdt zich voornamelijk bezig met de acute individuele problemen van Antillianen en Arubanen.

De cluster Onderwijs, Educatie & Vorming is voornamelijk werkzaam in en rond het onderwijs en de opvoeding van kinderen en jongeren, waardoor een bijdrage wordt geleverd aan een structurele oplossing van de problemen.¹

1.4 Probleemanalyse

De Antilliaanse en Arubaanse gemeenschap heeft het grootste aantal tienermoeders en alleenstaande moeders onder de allochtone groepen in Nederland.

Er zijn ongeveer twee keer zoveel geboorten per duizend meisjes van 15 tot 19 jaar als bij andere allochtone groepen. Op 40-jarige leeftijd zijn ruim vier op de tien alleenstaande moeder. Een van de oorzaken hiervan is migratie naar Nederland. Meer dan 50% van de kinderen komt uit een eenoudergezin. Ook is er sprake van grote afhankelijkheid van bijstanduitkeringen. Bij veel moeders bestaat een sociaal isolement, negatief zelfbeeld en weinig optimistische toekomstverwachtingen. Niet alleen een lage opleiding, maar ook een gebrek aan kinderopvang maakt het voor deze groep vaak moeilijk om actief te participeren in de maatschappij. De weg naar instanties wordt moeilijk gevonden, bijvoorbeeld met vragen over opvoeding.²

Volgens het taskforce-rapport zijn er negen leefgebieden. Op deze leefgebieden is onderzoek gedaan naar de problemen die zich voordoen onder de Antilliaanse en Arubaanse gemeenschap in Rotterdam.

¹ www.s-w-a.nl

² H. van Hulst, 'Geen snelle recepten, Gezichtspunten en bouwstenen voor een andere aanpak van Antilliaanse jongeren', 2005

Cijfers die hierin naar voren zijn gekomen: ³

1. Tabel 1: Leefgebieden

Leefgebied: Soort problematiek: Procenten:

Gezin	Opvoedingsproblematiek	20 %
Arbeid	Geen werk of uitkering	14 %
Politie	Overlast, criminaliteit, veel-plegersproblematiek	14 %
Financiën	Schulden, grote financiële krapte, Melding Ongebruikelijke Transacties (MOT), geen middelen van bestaan	12 %
Scholing	Schoolverzuim en schorsingen	11 %
Huisvesting	Krappe behuizing, verloedering en vervuiling	11 %
Gezondheid	Van lichte fysieke en psychische klachten tot chronische levensbedreigende ziektes	8 %
Justitie	Detentie, MOT-meldingen, kinderbeschermingsmaatregelen	8 %
Vrije tijd	Gebrek aan zinvolle vrije tijdsbesteding	1%

Bron: Taskforce rapport 2008

1.4.1 Wie ervaart het als probleem?

Een onderdeel van het onderzoek is om te kijken of de alleenstaande moeders problemen ervaren op de bovengenoemde leefgebieden. Het is nog niet duidelijk of de doelgroep een probleem ook daadwerkelijk als een probleem ervaart.

1.4.2 Waarom is het een probleem?

Als de doelgroep iets niet als een probleem ervaart, maar het wel negatieve gevolgen heeft, vindt de hulpverlener het een probleem. Daarom moet er een oplossing gezocht worden om het probleem in te perken. Of de doelgroep dit ook zo ervaart is niet duidelijk.

Wel is bekend dat meer dan 50% van de Antilliaanse en Arubaanse gemeenschap bestaat uit een eenoudergezin met een alleenstaande moeder aan het hoofd. Uit cijfers blijkt dat kinderen die opgroeien in eenoudergezinnen een hogere kans hebben om het criminele pad op te gaan.⁴ Zodra dit gebeurt, is er wel degelijk een probleem, voor zowel de hulpverlening als de doelgroep zelf.

Uit onderzoek bleek dat Antillianen en Arubanen een dusdanig verwikkelde verzameling van problemen hebben, dat een integrale aanpak nodig is. Daardoor vormen de tot nu toe genomen initiatieven een verzameling van losse projecten die, noch inhoudelijk, noch enige samenhang vertonen en daardoor het inhoudelijke verband tussen de diverse aspecten van de Antilliaanse en Arubaanse problematiek niet, of slechts bij toeval raken. Samenwerking van instellingen zou dit moeten doorbreken.⁵

3 Taskforce Rapport Antilliaanse Nederlanders, 2008

4 www.nd.nl / www.integratie.net

5 Van Hulst & Bos en DR. K. Boekhoorn

1.4.3 Waar doet het probleem zich voor?

Van het aantal Antillianen en Arubanen die arriveren in Nederland, vestigt het grootste deel zich in Rotterdam, Amsterdam en Den Haag. Hierdoor merken deze steden het meest van de problemen van deze doelgroep.

Antillianen en Arubanen zijn voornamelijk in de grote steden te vinden. Dit heeft verschillende redenen. In de grote steden is de variatie van culturen het grootst. Hier kan een Antilliaan of Arubaan zich vestigen, zonder zich anders te hoeven voelen en de kans op acceptatie is hier het grootst. Een reden voor vestiging in een grote stad is ook het vergroten van de kans om aan werk te komen.

Een negatief effect is dat de kans hier door toeneemt dat de Antilliaanse gemeenschap samenklit en dat zij zich, voor zover mogelijk, afzijdig houdt van de andere inwonenden van Nederland.

1.5 Onderzoeksvraag en deelvragen

Kunnen jonge moeders van 13 t/m 23 jaar van de Antilliaanse en Arubaanse gemeenschap te Rotterdam en de hulpverlening te Rotterdam aansluiting bij elkaar vinden?

Om deze onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden, moeten eerst een aantal andere vragen beantwoord worden. Hieronder als deelvragen te noemen:

- Ervaart de doelgroep problemen op één of meerdere van de negen leefgebieden?
- Ervaart de doelgroep problemen als problemen?
- Wil de doelgroep hulp ontvangen?
- Kan de doelgroep de weg naar de hulpverlening vinden?
- Wat staat hierbij eventueel in de weg?
- Hoe probeert de hulpverlening deze doelgroep te bereiken en te behouden?

Uitleg termen:

Problemen: is vrij relatief en iedereen ervaart dit op een andere wijze. Volgens de Van Dale betekent de term 'probleem': een moeilijkheid en/of een op te lossen vraagstuk.

Jonge moeders: zijn vrouwen jonger dan 23 jaar, die moeder zijn van één of meer kinderen.

1.6 Doelstelling

Met de resultaten uit het onderzoek hopen wij meer inzicht te krijgen in de omgang van de doelgroep met hun problemen, hun beleving hiervan, de wil om er iets mee te doen en de manier waarop. Ook willen wij meer inzicht krijgen over het aanbod van de hulpverlening en of dit samengaat met de vraag van de doelgroep. Met deze resultaten geven wij een advies aan de hulpverlening over de manier waarop, of de middelen waarmee deze doelgroep beter bereikt kan worden.

1.7 Relevantie van het onderwerp met het maatschappelijk werk

Uit gegevens van het Taskforce rapport is gebleken dat de weg naar de hulpverlening moeilijk gevonden wordt. Het onderzoek is relevant voor het maatschappelijk werk omdat er een aanbeveling komt naar de hulpverlening. Bij de aanbeveling wordt er uitgegaan van het huidige aanbod van instanties en hoe zij beter kunnen aansluiten bij de vraag van de jonge moeders.

1.8 Onderzoeksmiddelen

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden is er in de gesprekken met de verschillende instanties gekozen voor een half gestructureerd, half open interview. Dit houdt in dat de vragen van het interview open zijn en dat er voldoende ruimte is om te vertellen. Wel staan de vragen en de onderwerpen vast.⁶

Om een zo goed mogelijk beeld te krijgen wordt zowel de hulpverlening als de doelgroep geïnterviewd.

Omdat vertrouwen belangrijk is in het contact met de doelgroep, is er voor gekozen om middels persoonlijk contact een interview af te nemen.

Ook is de taalbarrière minder groot bij interviews dan bij een enquête.

Van elk interview wordt er een verslag gemaakt en opgestuurd naar de geïnterviewde. Dit om de geïnterviewde nog een kans te geven op verdere uitleg en om te controleren of gegevens niet verkeerd geïnterpreteerd zijn.

Door middel van het bestuderen van literatuur hebben wij ons om een beeld gevormd van de Antilliaanse en Arubaanse cultuur. Er wordt onder andere gebruik gemaakt van boeken, eerdere onderzoeken en scripties.

Als laatste gebruiken wij de kennis en expertise van de collega's van SWA om dit onderzoek te ondersteunen.

⁶ D. B. Baarda en P. M. de Goede, Basisboek Kwalitatief Onderzoek, 2008

1.9 Verantwoording en Betrouwbaarheid

Tijdens dit onderzoek zijn er acht verschillende instanties geïnterviewd. Wij hebben gekozen voor instanties met elk een verschillend beleid en werkwijze, om tot een gevarieerd beeld vanuit de hulpverlening te komen ten aanzien van de onderzoeksvraag. Wij interviewen een algemeen maatschappelijk werk instelling, een instelling gericht op jonge moeders, een instelling gericht op Antillianen en Arubanen, reguliere instellingen en sleutelfiguren binnen de Antilliaanse gemeenschap, van straatwerkers tot de minister van de Nederlandse Antillen en Aruba.

In ons onderzoek wordt ook gevraagd hoe mede-collega's in bepaalde zaken behandelen. Hierdoor hebben wij meer kans om antwoorden te krijgen op instellingsniveau, in plaats van op persoonlijke niveau.

Via deze instanties en SWA is het de bedoeling dat wij als onderzoekers in contact worden gebracht met de doelgroep. Hiervoor is gekozen omdat het moeilijk is elders met deze groep in contact te komen. Qua betrouwbaarheid valt dit negatief uit, aangezien deze groep al bij een hulpverleningsinstelling is aangemeld. Deze groep heeft dus de weg naar de hulpverlening op de één of andere manier al gevonden. Toch gaan wij, door de wijze waarop het interview gehouden wordt, er vanuit, een betrouwbaar en valide onderzoek te leveren.

Via de geïnterviewden vragen wij jaarcijfers en methodieken op, om tot een goed onderbouwde theorie te komen.

Alle interviews nemen wij samen af om verschillende antwoorden en interpretaties te voorkomen. Ook kunnen wij elkaar ergens op wijzen en aanvullen tijdens het interviewen. Hierdoor dragen wij er zorg voor dat elk interview zo valide mogelijk wordt afgenomen. Ons interview kent een inleiding, een kern en een slot. In de inleiding stellen wij ons voor, brengen wij de geïnterviewde op de hoogte van het doel en maken wij afspraken hoe met de verkregen informatie omgegaan zal worden (vertrouwelijk, goedkeuring en citeren). In het slot wordt een korte samenvatting gegeven en is er ruimte voor toevoegingen.

Wij zijn ons er van bewust dat de geïnterviewde wellicht geneigd is om sociaal wenselijke antwoorden te geven. Tijdens het interview moet hier rekening mee gehouden worden en om dit te voorkomen, wordt er tijdens het interview ook kritisch doorgevraagd.

Na het interviewen van de hulpverlening is het niet gelukt om de doelgroep te interviewen. Vanuit SWA werd er in het begin gezegd dat er een groep jonge moeders aanwezig zou zijn, die wij zouden kunnen interviewen. Toen het onderzoek zo ver gevorderd was, bleek dit geen optie te zijn. De reden hiervoor was dat de doelgroep té kwetsbaar is. Ook werd er aangegeven dat er aan vele kanten wordt getrokken aan de jonge moeders, door andere onderzoekers, programmamakers en instanties.

Vervolgens hebben wij instanties aangeschreven met de vraag of wij via hen jonge Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders konden interviewen. Ook van hen kregen wij een negatief, of helemaal geen antwoord.

Via een internet netwerksite, Hyves, zijn wij terechtgekomen bij twee jonge moeders uit Curaçao, wonend te Rotterdam. Van die twee heeft er één gereageerd op ons bericht. Zij heeft het interview, dat wij naar haar hadden gestuurd, helemaal ingevuld teruggestuurd. Voor het onderzoek hechten wij hier weinig waarde aan, aangezien het niet de hele groep representeert.

Als laatste strohalm zijn wij in Rotterdam de straat opgegaan om elke Antilliaanse of Arubaanse uitzijnde jonge moeder aan te spreken. In één dag zijn wij acht jonge moeders

tegengekomen en geen van hen was bereid tot een interview. Van te voren was er een plan om ze aan te spreken, ons doel uit te leggen en een aantal vragen te stellen. Veel verder dan ons voorstellen zijn wij echter niet gekomen.

Wij zijn ons er van bewust dat dit onderzoek enkele gevoelige onderwerpen kan bevatten. Gezien dit gegeven hebben wij extra aandacht geschonken aan de objectivering van ons onderzoek. Alles wat in dit onderzoek als stigmatiserend naar voren komt, is niet zo bedoeld.

II Theorie

2 Literatuuranalyse

2.1 Cultuur Nederlandse Antillen en Aruba

De Nederlandse Antillen en Aruba bestaan uit zes eilanden. Deze eilanden zijn onderverdeeld in de Bovenwindse en de Benedenwindse eilanden. Onder de Bovenwindse eilanden vallen Sint Maarten, Sint Eustatius en Saba en onder de benedenwindse eilanden vallen Aruba, Bonaire en Curaçao.

Curaçao is verreweg het grootste eiland van de Nederlandse Antillen en heeft het grootste bevolkingsaantal.

Tabel 2: Inwoners eilanden Nederlandse Antillen en Aruba 2008

Eiland	2008
Aruba	101.541
Bonaire	10.185
Curaçao	133.644
Sint Maarten	33.119
Sint Eustatius	2.498
Saba	1.424

Bron: Wikipedia

Curaçao speelde een belangrijke rol als doorvoerhaven en was op deze manier interessanter voor Nederland dan de overige vijf eilanden. Hierdoor zetelde het bestuur zich op Curaçao. Er was sprake van een overwicht ten opzichte van de andere eilanden. Beslissingen werden te vaak genomen in het voordeel van Curaçao en soms ten koste van de andere kleinere eilanden.

Dit overwicht werd niet altijd op prijs gesteld en dit is de belangrijkste reden dat Aruba zich in 1986 van de Antillen afscheidde. Aangenomen wordt dat het etnische verschil tussen Aruba en Curaçao een andere reden was voor de afscheiding. Curaçao heeft een overwegend zwarte bevolking zoals dat in de Caraïben gewoon is, terwijl de authentieke bevolking van Aruba een mix is van de oorspronkelijke Indiaanse bewoners met Europese kolonisten. Dit verschil uit zich in cultuur, leefgewoonten, mentaliteit en omgangsvormen en leidde geregeld tot botsingen, ook op politiek niveau.

De cultuur van de Nederlandse Antillen en Aruba is een samensmelting van culturen. In elke samenleving waarbij verschillende groepen samen leven nemen de verschillende groepen gewoonten, gebruiken, opvattingen en ideeën van elkaar over (acculturatie). Belangrijk hierbij is welke groep waar staat op de hiërarchische ladder. In het geval van de Nederlandse Antillen en Aruba namen de blanken een dominante positie in. De cultuur van de blanken werd getracht als normatief uit te brengen naar de andere groepen (West-Afrikaanse groeperingen). Bij een dergelijk acculturatieproces kwamen niet alle leden van de ene groep in gelijke mate in de gelegenheid om in contact te komen met leden van de andere groep. Door deze hogere interactiefrequentie met de blanken waren zij meer in de gelegenheid zich aan te passen aan de Europeanen.

2.2 Migratieverloop

De migratiegeschiedenis van Antillianen en Arubanen kent een heftig verloop. Tot de jaren zestig waren het vooral jongeren die naar Nederland kwamen voor hun studie. De jaren die daarop volgden kwamen er steeds meer geschoolde arbeidskrachten naar Nederland om hier te werken. In de jaren zeventig waren er ongeveer 11.000 Antillianen en Arubanen in Nederland. Rond die tijd stopte de werving van arbeidskrachten en kwamen er andere groepen naar Nederland. Dit waren vooral gezinnen en mensen zonder werk. Het opleidingsniveau was lager en het aantal eenoudergezinnen werd groter.

In de jaren tachtig was het aantal Antillianen en Arubanen in Nederland opgelopen tot zo'n 36.000.

Vanaf de jaren negentig groeien deze aantallen tot ruim 90.000. Dit komt vooral doordat de werkgelegenheid op Aruba en Curaçao sterk daalde wegens het sluiten van olieraffinaderij Lago op Aruba en Shell op Curaçao. Hoewel de meeste emigranten zich vestigen in Nederland met het oog op terugkeer, bieden de economische ontwikkelingen op Curaçao en Aruba weinig perspectief. Steeds meer komen er kansarme Antillianen en Arubanen naar Nederland. Zij hebben weinig opleiding, veelal niet afgerond, weinig werkervaring en geen duidelijk idee wat ze in Nederland komen doen en wat hen te wachten staat. Die gerichtheid op terugkeer wordt omschreven als permanente tijdelijkheid. De oriëntatie blijft gericht op het eiland van herkomst. De behoefte om zich in Nederland aan te passen wordt hierdoor kleiner. Sinds 1995 tot een aantal jaren geleden was die tendens heel sterk en wist iedereen op de Antillen dat het leven in Nederland je heel gemakkelijk werd gemaakt door middel van snelle huisvesting, uitkering etc. De laatste jaren is dit bemoeilijkt en dit weet de bevolking op de Antillen ook, maar of hierdoor de instroom minder is geworden is niet bekend.

Bovenstaande gegevens over permanente tijdelijkheid en laag opleidingsniveau laat zijn sporen achter bij de Antilliaanse en Arubaanse gemeenschap in Nederland. Niet altijd is er sprake van aansluiting bij de Europese Nederlanders en een hoopvol toekomstperspectief. Dit brengt spanningen en problemen met zich mee, waar de Nederlandse hulpverlening niet altijd de hand op kan leggen.⁷

2.3 Cultuurschok

Een cultuurschok overkomt iedereen die langdurig in een andere cultuur verblijft. In het begin van het verblijf zullen bij iedereen, in meer of mindere mate, emotionele reacties ontstaan als gevolg van interculturele contactsituaties en de nieuwe omgeving. Daarbij kan gedacht worden aan onbegrip, verbazing, afkeuring en stress.

Deze cultuurschok heeft altijd gevolgen voor zowel het sociale functioneren als voor de fysieke en mentale gezondheidstoestand van de nieuwkomer.

De culturele identiteit is bij iedereen anders. De culturele identiteit heeft te maken met taal, etniciteit, opvoeding en betrokkenheid.

Wanneer een Antilliaan of Arubaan naar Nederland emigreert, zal er in meer of mindere mate acculturatie plaats vinden. Acculturatie is het overnemen van vreemde cultuurelementen, het zich open stellen voor een andere cultuur en deze, of elementen daarvan, waarderen en aanvaarden.⁸

⁷ H. v. Hulst, 'Morgen bloeit het diabaas, De Antilliaanse volksklasse in de Nederlandse samenleving', 1997

⁸ Wolters Noordhoff, woordenboek Nederlands

Per cultuur zijn er verschillen in de verklaringen en opvattingen betreffende ziekten en problemen. Zo kan een ziekte in een ander land een heel andere naam en betekenis hebben. Dit zorgt ervoor dat er ook een andere omgang en kijk hierop is. Ook tegen persoonlijke problemen kan anders aangekeken worden.

Zodra een Antilliaan of Arubaan naar Nederland emigreert, verandert de leefomgeving van die persoon. Het gezin, familie, vrienden en landgenoten worden achtergelaten en vervangen door anderen. Het familiegevoel wordt hierdoor minder, wat gevolgen heeft voor het dagelijks leven. Zo is er minder sociale controle, minder steun vanuit het netwerk en zijn er minder mogelijkheden tot opvang van kinderen.

Ook speelt bij een emigratie cultuur een grote rol in een mogelijk hulpverleningsproces in het nieuwe land. Verschillen in cultuur en sociale status kunnen het proces bemoeilijken. Bijvoorbeeld het Nederlands, dat is niet de officiële taal van de Antilliaan of de Arubaan. Dit kan zorgen voor een opgelaten gevoel bij zowel cliënt als hulpverlener. Daarnaast kan sociale status ook een rol spelen. Over het algemeen heeft de Europese Nederlander een hogere sociale status dan de Caribische Nederlander. In het hulpverleningsproces kan dit betekenen dat cliënt de hulpverlening als betweterig of belerend beschouwt, daartegenover kan het ook voorkomen dat de cliënt een onderdanige positie inneemt, wat uiteindelijk ook ten koste van het hulpverleningsproces gaat.

2.4 Collectief Trauma

De eigen identiteit en mentaliteit worden vaak genoemd als risicofactoren. Aangenomen wordt dat deze voortkomen uit een collectief trauma vanuit het slavernijverleden. Als kenmerken worden genoemd: een gebrek aan positief zelfbeeld (wantrouwen), mentale vermoeidheid en mentale rancune.

Volgens de diagnostische psychiatrische richtlijnen wordt van een traumatische ervaring gesproken indien iemand getuige is geweest van of werd geconfronteerd met één of meerdere gebeurtenissen, die een feitelijke of dreigende dood, of een ernstige verwonding met zich meebrengt, of de bedreiging vormt voor de fysieke integriteit van betrokkene of van anderen. Tot de reactie van betrokkene behoort intense angst, hulpeloosheid of afschuw. Schaamte en vernedering zijn gevoelens die daarbij horen, waar een reactie op kan volgen.

De reactie van een groep op een trauma hangt af van de aard van het trauma. Is het door de natuur veroorzaakt dan is de reactie en het verklaringsmodel een hele andere, dan wanneer je moedwillig door een ander wordt vernederd, angst wordt ingeboezemd en je je hulpeloos voelt. Dan komen er andere gevoelens los die te maken hebben met boosheid jegens de ander, gevoelens van haat, vooroordeel, wraak willen nemen en andere negatieve gevoelens. Dit type trauma is gevoelig voor trans-generationale transmissie. Slachtoffers kiezen hun trauma dat zij doorgeven aan hun kinderen en houden het generaties lang in leven. Dit wordt het 'gekozen trauma' genoemd. Hetgeen niet is verwerkt, waar niet over gerouwd is, wordt doorgegeven in de hoop dat het op de een of andere manier verwerkt kan worden. Een dergelijk gekozen trauma kan een onderdeel worden van de identiteit.

Een van de meest indrukwekkende gevolgen van de onderdrukking is wat er in de families en gezinnen is gebeurd tijdens de slavernij. Het grote gevolg daarvan is dat gezinnen uit elkaar gerukt werden. Nu nog steeds worden families uit elkaar gerukt, maar nu heet het 'keuze/migratie of geen verantwoordelijkheid nemen'. Vaders die moeders alleen laten met de zorg over de kinderen of moeders die hun kinderen weggeven. Er is discontinuïteit in

ouderschap, in zorg, liefde en in de genen. De kern van de slavernij wordt doorgegeven. Kinderen die niet weten wie hun ouders zijn of wie hun vaders zijn, die geen rechtmatige geslachtsnaam hebben etc.

Trauma betekent: onderkennen van het trauma, weten wat het je heeft aangedaan, weten hoe jij er mee omgaat, weten hoe jij zelf daden kenmerken hebt, je bewust worden hiervan en vervolgens helen. Helen door de dader te confronteren, jezelf te confronteren, erkenning vragen en geven, als het kan te vergeven of tot een vergelijk te komen en verantwoordelijkheid nemen voor je leven, de ander niet meer de schuld geven maar het zelf gaan doen.⁹

2.5 Interculturele communicatie

Interculturele communicatie kan globaal worden omschreven als communicatie tussen personen met verschillende culturele achtergronden. De opvatting dat het cultuurverschil een wezenlijk knelpunt kan vormen voor de effectiviteit van communicatie is altijd een algemeen verspreid denkbeeld geweest. In Nederland is er een groeiende belangstelling voor dit thema. De toegenomen aandacht is vooral gericht op het optimaliseren van deskundigheid van onder andere hulpverleners.

Cultuur is grotendeels onbewust en bepaalt van binnenuit wat de mens voelt en waardeert en hoe hij de dingen om zich heen ziet en daarop reageert. In grote lijnen wordt de cultuur van een samenleving via een levenslang leerproces van de ene op de andere generatie overgedragen, het zogenaamde socialisatieproces.

Communicatie is een proces waarin mensen betekenissen uitwisselen. De betekenissen worden kenbaar gemaakt via verbale en non/verbale codes, die berusten op afspraken die in een bepaalde groep of samenleving zijn overeengekomen en die zowel via socialisatie als via persoonlijke ervaringen worden geleerd. Deze codes worden gebruikt om de eigen bedoelingen, gedachten, gevoelens en ideeën en die van anderen kenbaar te kunnen maken en te interpreteren.

Tussen cultuur en communicatie bestaat een onlosmakelijke wisselwerking. Communicatie is een voorwaarde om tot een gemeenschappelijke cultuur te komen, als ook een onderdeel van die cultuur.¹⁰

⁹ OCaN adviesrapport, Change the mind-set, 2006

¹⁰ W. Shadid, 'Etnische minderheden en de multiculturele samenleving', 1998

2.5.1 Eergevoel jonge moeders

Vragen stellen staat voor een aantal jonge moeders, vooral Antilliaanse en Arubaanse, symbool voor incompetentie en afhankelijkheid. Overigens vinden de moeders het zelf niet altijd een uiting van incompetentie, maar de moeders denken dat begeleiders hun vraag wel zo opvatten.

Een zwangerschap zet niet alleen de levensinrichting van jonge moeders op zijn kop; ook hun positie ten opzichte van anderen komt ter discussie te staan. Hiermee wordt een morele positionering bedoeld: meiden zoeken naar erkenning, durven geen hulp te vragen uit angst dat daarmee de beeldvorming over jonge moeders negatief wordt beïnvloed, voelen schaamte over het feit dat ze afhankelijk zijn van anderen en voelen angst om hun ouders op een directe manier teleur te stellen.

Uit dit alles komt naar voren dat de ‘eer’ van jonge moeders op het spel staat op het moment dat zij zwanger zijn en moeder worden.¹¹

“Ik voel dat mensen mij als jonge moeder extra in het oog houden.

Als mijn kind vuile kleren draagt, dan ben ik een slechte moeder.

Als een kind van een oudere moeder vuile kleren draagt, dan heeft het hard geravot...”¹²

2.5.2 Veiligheid en vertrouwen

Wat voor de Antilliaanse en Arubaanse cultuur belangrijk is, is veiligheid en vertrouwen. Als er geen vertrouwensband is, word het hulpverleningsproces bemoeilijkt. Wanneer die band er wel is kan je de jonge moeders veel meer aanspreken op hun gedrag en hen uitleggen wat wenselijke omgangsvormen zijn. De jonge moeder moet jou het mandaat geven om haar aan te spreken op haar gedrag, je moet in de positie komen dat je dat mag. Die positie heb je verworven als de meiden zelf bellen, wanneer er iets aan de hand is.

Het is belangrijk dat er een prettige, veilige plek voor de jonge moeders gecreëerd wordt, waar aan de ene kant de moeder zich geaccepteerd voelt en waar ze warmte, veiligheid en zorg krijgt, maar waar aan de andere kant wel regels gesteld worden.

2.5.3 Oprechte interesse

Als hulpverlener is het altijd belangrijk om (oprechte) interesse te tonen. Bij de Antilliaanse en Arubaanse cultuur geldt dit nóg meer. Zij zien interesse al snel als bemoeizucht. Deze doelgroep heeft weinig vertrouwen in de (Nederlandse) hulpverlening en ze merken het snel als je geen oprechte interesse toont en hiermee verlies je de jonge moeder in het begeleidingsproces.

Gesprekken met jonge moeders starten met en bestaan uit (open) informatieve vragen waaruit interesse blijkt.

De houding ‘zakelijke vriendschap’, een ‘vriendin met verstand van zaken’, is een manier om op een niet-problematiserende manier naar het dagelijks leven van meiden te kijken.

¹¹ A. Baart & S. Keinemans, ‘Kwetsbaar maar niet alleen kwetsbaar, Over het bereiken en steunen van multiprobleem gezinnen, kwetsbare kinderen en tienermoeders en over maatjesprojecten van en voor weinig weerbare jongeren’, 2007

¹² S. Plessers, ‘Weekends voor tienermoeders’, 2007

Kenmerken van deze ‘zakelijke vriendschap’ zijn: vertrouwelijk met elkaar omgaan, aansluiten, openstaan voor vragen van allerlei aard, een relatie aangaan, steun en begrip geven, elkaar serieus nemen, luisteren naar en praten met elkaar, jezelf zijn. Daarbij is het goed om op te merken dat er een verschil zit in een ‘zakelijke vriendin’ zijn en vriendinnen worden met de meiden. Begrenzing is noodzakelijk, ‘zakelijke vriendin’ zijn is een professionele houding. Je stelt je op als gelijkwaardig, maar blijft professioneel. Met het aannemen van deze houding betuttel je als begeleider de jonge moeder niet. De houding is respectvol naar de moeder. De inbreng van de jonge moeder wordt serieus genomen, ze wordt gehoord. Dus: toon je plezier, je verbazing, je bewondering, je enthousiasme en geef complimenten en bemoedigende aandacht.¹³

2.6 Jonge moeders in Nederland

Met de term ‘jonge moeder’ worden over het algemeen moeders aangeduid in de leeftijd tot 23 jaar. De term ‘tiener’ moeders wordt gebruikt voor meisjes die hun eerste kind krijgen voor hun 20^e levensjaar.

Met zes geboorten per duizend meisjes jonger dan 20 jaar staat Nederland op de internationale ranglijst van tienermoeders nagenoeg onderaan. Zo ligt het geboortecijfer onder tieners in het Verenigd Koninkrijk vier keer zo hoog en in de Verenigde Staten zelfs zeven keer zo hoog.¹⁴

Toch is het niet zo dat de preventie van zwangerschappen van jonge meiden in ons land minder belangrijk is geworden. Ten eerste blijkt het aantal jonge moeders toe te nemen als de aandacht voor de problematiek verslapt, zoals in de tweede helft van de jaren negentig van de vorige eeuw gebeurde. Ten tweede lopen jonge moeders een groot risico om alleenstaand moeder te worden en daarmee voor lange tijd in een achterstandspositie terecht te komen. Achter het gunstige Nederlandse cijfer gaan tevens voor sommige groepen, vooral de Antilliaanse en Arubaanse, veel minder gunstige cijfers schuil.¹⁵

Jonge moeders vormen een zeer diverse groep met verschillende kenmerken, verschillende achtergronden en verschillende karakters.

Een deel van de meiden slaagt erin een gezinsleven op te bouwen; zij voeden alleen, samen met de biologische vader of met een nieuwe vriend hun kind(eren) op en voeren een zelfstandig huishouden. Andere moeders redden het prima in hun eentje of worden goed opgevangen door hun familie/thuissituatie en zijn met weinig ondersteuning geholpen. Hiertegenover staan jonge moeders bij wie het leven onrustig is. Meiden met diverse problemen op verschillende leefgebieden. In ‘Gebrek aan regie’ bleek uit interviews dat veel van de jonge moeders zelf een chaotische gezinssituatie hebben meegemaakt en moeite hebben hun leven op de rails te krijgen. Er is veel ruzie en sommige meiden zijn al vroeg weggelopen van huis. De opvoeding wordt dan overgenomen door een ander familielid of door externe opvang, zoals crisisopvang, jeugdzorg of jonge moeder huizen. In veel gevallen kan er sprake zijn van een vorm van huiselijk en/of seksueel geweld. Ook heeft een aantal meiden (alleenstaande minderjarige vreemdelingen) direct of indirect te maken gehad met oorlogsgeweld en is daarvoor gevlucht naar Nederland.¹⁶

¹³ FIOM, onderzoek methodiek 2008, ‘Hoe doe jij dat? nou gewoon!’, 2008

¹⁴ J. Garssen, ‘De Nederlandse demografie in zeven tegenstellingen’, 2007

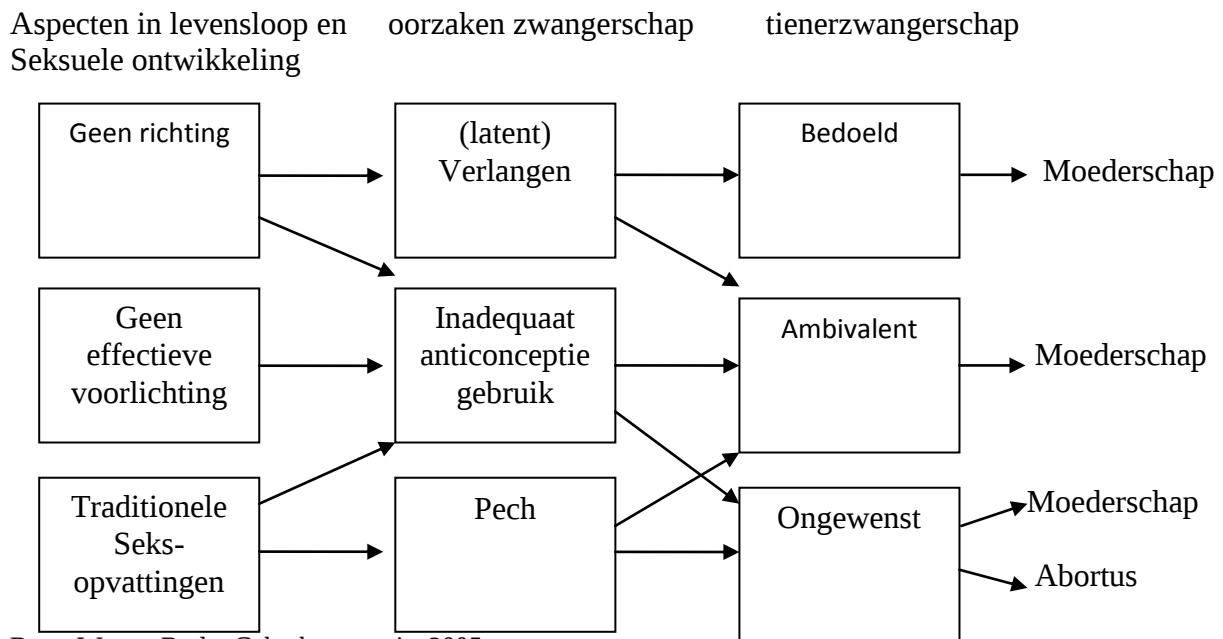
¹⁵ J. Garssen, ‘Jonge moeders in statistisch perspectief. Historie, internationale aspecten, etnische achtergronden en toekomstverwachtingen’. 2006

¹⁶ W. van Berlo, C. Wijsen & I. Van Wessenbeeck, ‘Gebrek aan regie’, 2005

2.7 Achtergrond tienerzwangerschappen

Hoewel het onderzoek niet over tienermoeders, maar over jonge moeders gaat, is er toch voor gekozen onderstaande tabel te gebruiken. Dit is niet specifiek voor Antilliaanse en Arubaanse meiden, maar voor tienermoeders in het algemeen. Het geeft weer wat er aan het moederschap vooraf gaat.

Tabel 3: Achtergronden van tienerzwangerschappen

Bron: W. van Berlo, Gebrek aan regie, 2005
Rutger Nisso groep

2.8 Adolescent en moeder

De overeenkomst bij jonge moeders is dat ze als het ware twee mijlpalen uit een mensenleven tegelijkertijd meemaken: volwassen worden en moeder zijn. In een adolescentieperiode ontwikkelt een kind zich naar volwassenheid. Die opdracht is complex: zowel lichamelijk, seksueel, psychisch, mentaal, spiritueel en sociaal verandert de leefwereld van de jongere. Wanneer een tienermeisje bij al deze ontwikkelingen ook nog een (ongepande) zwangerschap doormaakt, kan dat een extra opgave zijn.

Jonge moeders hebben een dubbele rol: zichzelf zijn en worden als adolescent, terwijl ze voor hun kind moeten optreden als ouder. De meeste mensen worden eerst volwassen, nemen daar ruimschoots de tijd voor en worden daarna pas ouder. De 'puberteit' en 'ouderschap' zijn in vele opzichten tegengestelde dynamieken.

De dynamiek zit in het gegeven dat de moeder enerzijds gericht is op de groei van haar baby en het aangaan van een primaire hechtingsrelatie, anderzijds is de moeder nog een puber/adolescent met de daarbij horende puberale egocentriciteit.

De meiden worden vaak zwanger op een moment dat zij nog geen stabiel zelfbeeld hebben ontwikkeld. Zij zijn immers nog adolescent en maken een identiteitsontwikkeling door. Jonge moeders moeten leren zich op een nieuwe manier te verhouden tot hun veranderende leven en hun rol als moeder. Tegelijkertijd met de ontwikkeling van de identiteit moeten ze een overstap maken naar volwassenheid.

Jong moederschap hoeft geen probleem te zijn. Het is van belang ervan uit te gaan dat jonge moeders capaciteiten hebben of kunnen ontwikkelen als moeder en als jongeren. Een jongere moeder heeft daarbij geen keuze tussen het leven als puber of het leven als ouder. Ze is jong(ere) én moeder tegelijkertijd.¹⁷

2.9 Vaderschap

Zwangerschap onder jonge Antilliaanse en Arubaanse meiden is een onderwerp dat al veel besproken is. Via diverse instanties krijgen deze jonge moeders hulp en steun voor, tijdens en na hun zwangerschap. De (meestal) jonge vader wordt amper in dit traject betrokken. Vaak omdat hij er niet is, maar ook de instanties zijn nog steeds gericht op de ondersteuning van de jonge moeders, terwijl er ook behoefte is aan voorlichting en steun aan jonge vaders. Emancipatie van de jonge moeders is belangrijk, maar er dient zeker aandacht aan het emancipatieproces van de jonge vader besteed te worden. Zij hebben ook een rol in de opvoeding en dienen hiertoe zich uitgenodigd te voelen en betrokken te worden. Betrokkenheid van de jonge vader betekent immers ook bewustwording van zijn rol als vader.

Er zijn drie groepen jonge vaders te onderscheiden:

- Onbereikbaren: ze voldoen in ruime mate aan de ideeën, die er vrij algemeen leven over jonge vaders. Het lot van hun kind(eren) interesseert hun weinig tot niets, ze nemen geen enkele verantwoordelijkheid en herhalen hun gedrag bij een reeks andere vrouwen. Het lijkt weinig zin te hebben veel energie te steken in die groep. Emotioneel en financieel is er geen band met moeder en/of kind.
- Interesse in hun kind: jonge vaders, die zeer geïnteresseerd zijn in hun kind, ook als het onmogelijk blijkt een duurzame relatie op te bouwen met de moeder. Emotioneel en financieel dragen ze bij aan de zorg en opvoeding van hun kind. Streven ook naar andere vormen van ondersteuning.
- Niet opgewassen tegen verantwoordelijkheden: tussen die beide uitersten is een derde, vrij grote groep Antilliaanse en Arubaanse jonge vaders. Ze zijn niet van kwade wil maar ze zijn eenvoudig niet opgewassen tegen de grote verantwoordelijkheden van het ouderschap.

Diverse factoren kunnen van invloed zijn op de rol van de jonge vader zoals; seksuele voorlichting, sociale controle, rol van de moeder en oma, rol van de vriendinnen van (en invloed hiervan op) de jonge moeders.

¹⁷ FIOM, onderzoek methodiek 2008, 'Hoe doe jij dat? nou gewoon!', 2008

Er is zeker een groep jonge vaders die verantwoordelijkheid (wil) nemen, maar zij zien zich geconfronteerd met eenzijdige voorlichting. Ook moeten zij opboksen tegen vooroordelen en opmerkingen van hun eigen vrienden.

Over het onderwerp seksuele voorlichting is er onvoldoende openheid. In de Antilliaanse en Arubaanse gezinnen is het niet gebruikelijk om in alle openheid te praten met de kinderen over seksualiteit, waardoor het gebruik van voorbehoedsmiddelen dan ook onvoldoende wordt besproken.

2.10 Nederlands samenleving & hulpverlening

Onze samenleving zit behoorlijk ingewikkeld in elkaar. Er zijn veel organisaties die zich met veel verschillende onderwerpen bezighouden. Voor een jonge moeder is het vaak lastig om te weten waar zij terecht kan met vragen. Om bijvoorbeeld kinderopvang te regelen, heeft een jonge moeder de kinderopvangorganisatie, de gemeente, de belastingdienst, de school of haar werkgever nodig. Ook moet er een aantal (ingewikkelde) formulieren worden ingevuld. De jonge moeders zoeken wel zelf naar informatie, maar kunnen die vaak niet vinden. Ze weten soms ook niet goed aan welke informatie ze behoefte hebben. Het is voor hen moeilijk om het overzicht te hebben.

Bij gemeenteambtenaren en instanties is weinig kennis over voorzieningen en regelingen met betrekking tot jonge moeders. Wat regelmatig voorkomt, is dat verschillende medewerkers van een organisatie vaak verschillende informatie verschaffen over hetzelfde onderwerp. De jonge moeders raken hiervan, net zoals iedereen zou gebeuren, in de war.

Jonge moeders passen als groep soms nergens in. De wet- en regelgeving is niet toegespitst op jonge moeders en je bent als jonge moeder binnen de wet- en regelgeving vaak een uitzondering. De maatschappij is er niet op ingericht om met 20 jaar moeder te worden.¹⁸

¹⁸ FIOM, onderzoek methodiek 2008, 'Hoe doe jij dat? nou gewoon!', 2008

2.11 Conclusies Literatuur

- In elke samenleving waarbij verschillende groepen samen leven, nemen de verschillende groepen gewoonten, gebruiken, opvattingen en ideeën van elkaar over.
- Belangrijk hierbij is welke groep waar staat op de hiërarchische ladder. In de slaventijd namen de blanken een dominante positie in en de blanke cultuur werd als normatief beschouwd. Niet alle Antilliaanse en Arubaanse inwoners kwamen in gelijke mate in de gelegenheid om in contact te komen met de Nederlandse bevolking. Hierdoor zijn zij minder in de gelegenheid gekomen zich aan te passen aan Europeanen.
- Als hulpverlener dien je je bewust te zijn van interculturele communicatie als er iemand van een andere cultuur tegen over je zit. Dit betekent dat er andere (non) verbale codes, bedoelingen, gedachten, gevoelens en ideeën tot stand zijn gekomen door het doorlopen van een ander socialisatieproces.
- De permanente tijdelijkheid van de Antilliaanse en Arubaanse bevolking in Nederland zorgt voor spanningen en problemen waar de Nederlandse hulpverlening niet altijd de hand op kan leggen. Dit komt mede door de instroom van Antillianen en Arubanen met een laag opleidingsniveau. Niet altijd is er sprake van aansluiting bij de Europese Nederlanders en mist deze groep een hoopvol toekomstperspectief. Veel jonge Antilliaanse en Arubaanse moeders komen zelf uit een chaotische gezinssituatie. In veel gevallen is er sprake van huiselijk en/of seksueel geweld.
- Oprechte interesse is, net als veiligheid en vertrouwen, erg belangrijk. Het lijkt soms of de Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders een voelspriet hebben voor het verschil in interesse en bemoeizucht en/of nieuwsgierigheid.
- Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders hebben een sterk eergevoel. Dit komt door uiting in het niet praten over problemen, niet naar de hulpverlening stappen en het feit dat deze groep denkt dat hiermee hun positie ten opzichte van anderen ter discussie komt te staan.
- Over het algemeen en zeker in de hulpverlening, is veiligheid en vertrouwen een belangrijk punt. Als dit mist verlies je de jonge moeder in het begeleidingsproces.
- Jonge moeders hebben een dubbele rol: zichzelf zijn en worden als adolescent, terwijl ze voor het kind moeten optreden als ouder. De 'puberteit' en 'ouderschap' zijn in vele opzichten tegengestelde dynamieken. De dynamiek zit in het gegeven dat de moeder enerzijds gericht is op de groei van haar baby en het aangaan van een primaire hechtingsrelatie, anderzijds is de moeder nog een puber/adolescent met de daarbij horende puberale egocentriciteit.
- Jonge vaders hebben ook een rol in de opvoeding en dienen hiertoe zich uitgenodigd te voelen en betrokken te worden. Betrokkenheid van de jonge vader betekent immers ook bewustwording van zijn rol als vader.

- Er is een grote groep Antilliaanse en Arubaanse (jonge) vaders die niet is opgewassen tegen verantwoordelijkheden. Zij zijn niet van kwade wil, maar zijn eenvoudig niet opgewassen tegen de grote verantwoordelijkheden van het ouderschap. Waarom veel Antillianen en Arubanen jong vader worden, houdt onder andere verband met het feit dat er weinig tot geen seksuele voorlichting wordt gegeven en dat er een gebrekkige controle is. Ook spelen hierbij mee; de rol van zijn moeder en oma in het socialisatieproces, als ook de machocultuur.
- Er zijn veel organisaties die zich met veel verschillende onderwerpen bezighouden.
- Het invullen van formulieren blijkt vaak als moeilijk bevonden. Hierin speelt vooral taal en de hoeveelheid formulieren een grote rol.
- Bij gemeenteambtenaren en instanties is er weinig kennis over voorzieningen en regelingen met betrekking tot jonge moeders.
- Als de aandacht voor het thema 'jonge moeders' verslapt, neemt het aantal jonge moeders toe.
- De maatschappij in Nederland is niet toegespitst qua wet- en regelgeving op jonge moeders.

III Data – Analyse

3 Interviews hulpverlening en conclusies

3.1 Instellingen

Voor dit onderzoek hebben wij acht instanties en personen geïnterviewd. Hieronder volgt een korte beschrijving over de geïnterviewden/instanties.

Wij zijn ons er van bewust dat wij per instanties één medewerker hebben gesproken. Gezien het feit dat beleid en werkwijze niet altijd op elkaar aansluiten, moet er rekening mee gehouden worden dat de interviews ook deels gekleurd zijn door een persoonlijke visie.

Steady:

Steady is een expertise- en informatiecentrum voor zwangere meisjes en tienermoeders tot 23 jaar. Een laagdrempelige voorziening waar zij op ieder moment naar kunnen bellen of binnenlopen met alle mogelijke vragen op het gebied van zwangerschap, opvoeding, werk, opleiding, huisvesting, financiën, voogdij en overige zaken die te maken hebben met wet- en regelgeving.

www.vrouwenopvang.org

Maatschappelijk Werk Alexander:

Het maatschappelijk werk van MDA biedt hulp bij problemen of vragen van persoonlijke aard zoals: verlies, ingrijpende gebeurtenissen, rusteloosheid, financiële problemen, relatieproblemen, opvoedingsvragen etc.

www.stichtingmda.nl

Stichting Welzijn Hoogvliet:

De stichting biedt opbouwwerk, kinderwerk, volwassenenwerk, jongerenwerk, ouderenwerk. Door middel van de meest uiteenlopende projecten zorgt de stichting voor een betere sociale samenhang. Dit op het gebied van leefbaarheid in de buurt, dienstverlening, informatie of het organiseren van cursussen.

www.welzijnhoogvliet.nl

Stichting Thuis Op Straat:

Thuis Op Straat zorgt voor leefbaarheid en sociaal klimaat op straat, in de wijk en op het plein. Dit doen zij door onder andere activiteiten te organiseren voor en door bewoners, kinderen en jongeren, en door samen te werken met politie, opbouwwerk, middenstand enz.

www.thuisopstraat.nl

CVD:

Het CVD helpt bij problemen op het gebied van wonen, werken, relaties, schulden, papierwerk etc. In Rotterdam heeft het CVD 650 mensen in dienst en krijgen ze bijval van een groot aantal vrijwilligers.

www.cvd.nl

Stichting de Meeuw:

Stichting de Meeuw biedt begeleiding, training, nascholing en advies aan professionals en vrijwilligers die met jongeren en kinderen werken. Zij streven ernaar dat kinderen binnen elk van de drie leefmilieus, thuis, school en buurt, zo krachtig mogelijk en in samenhang worden ondersteund.

www.stichtingdemeeuw.nl

Rishenel Inees:

De heer Inees, ook bekend als Mister Black, is een welbekend lid van de Antilliaanse en Arubaanse gemeenschap in Rotterdam. Hij zet zich in voor deze groep en onderhoudt ook contacten met het gemeentelijk bestuur in Rotterdam. Recentelijk nog leidde hij een buurthuis, waar vele leden van de Antilliaanse en Arubaanse gemeenschap over de vloer kwamen.

Mevrouw Brooks-Salmon:

Mevrouw Brooks-Salmon is Plaatsvervangend Gevolmachtigde Minister van de Nederlandse Antillen.

Het kabinet van de Gevolmachtigde Minister is de officiële vertegenwoordiging van de Nederlandse Antillen in Nederland. De Gevolmachtigde Minister van de Nederlandse Antillen, is lid van de Ministerraad van het Koninkrijk. Deze Rijksministerraad wordt gevormd door de ministers van de Nederlandse regering samen met de gevolmachtigde ministers van de Nederlandse Antillen en Aruba.

Op deze manier neemt de Gevolmachtigde Minister van de Nederlandse Antillen deel aan politiek overleg in Nederland over Koninkrijksaangelegenheden, zoals internationale verdragen, defensie aangelegenheden en zaken aangaande de Nederlandse nationaliteit. Tevens behartigt de Gevolmachtigde Minister de algemene belangen van Antillianen in Nederland. In dit verband vervult het Kabinet een aantal consulaire taken.

De huidige Gevolmachtigde Minister van de Nederlandse Antillen is de heer Paul R.J. Comenencia. Hij wordt bij belet of afwezigheid vervangen door mw.mr. Mavis Brooks-Salmon.

www.antillenhuis.nl

3.2 Doelgroep

Voordat wij aan dit onderzoek begonnen streefden wij ernaar om minstens tien jonge moeders van Antilliaanse en Arubaanse afkomst te interviewen. Vanuit SWA werd er gezegd dat dit mogelijk was, aangezien zij een aantal van deze doelgroep in hun cliëntenbestand hebben. Gaandeweg kwamen wij er achter dat dit niet te realiseren viel. Vanuit de instelling werd aangegeven dat de doelgroep té kwetsbaar is. Daarnaast worden zij ook overspoeld door anderen met vragen voor interviews en onderzoeken.

Vervolgens hebben wij contact gehad met andere instellingen, waarmee wij in aanraking zijn gekomen via het onderzoek, met de vraag of wij via hen enkele jonge Antilliaanse en Arubaanse moeders te spreken konden krijgen. Ook hier kwam niets uit voort.

Daarna hebben wij via ons eigen netwerk in Rotterdam twee jonge moeders via het internet kunnen benaderen. Hierop heeft één van beiden gereageerd.

Tot slot zijn wij de straat op gegaan in het centrum van Rotterdam. Hier hebben wij enkele uren rondgelopen en iedere jonge vrouw met een kind aangesproken, waarvan wij het vermoeden hadden dat zij van Antilliaanse of Arubaanse afkomst waren. Over de hele dag zijn wij acht jonge moeders tegengekomen, die wij allen hebben aangesproken. De reacties waren niet positief. Wij hebben met geen enkele jonge moeder een interview kunnen houden.

3.3 Uitwerking interviews en conclusies hulpverlening

Voor de uitwerking van de interviews wordt een vaststaande volgorde gebruikt.

Elk subhoofdstuk staat voor een onderwerp en elk onderwerp staat voor een vraag die in het interview met de hulpverlening opgenomen zit.

Het eerste stuk is een samenvatting van de antwoorden die uit de interviews naar voren zijn gekomen over dat bepaalde onderwerp. Vervolgens wordt hier een korte conclusie uit getrokken.

Daaronder volgt een gedeelte theorie wat er over dat onderwerp bekend is.

Er wordt afgesloten met een eindconclusie van de hulpverlening en de theorie samen.

3.3.1 Registratiesysteem

Interview hulpverlening

Vier van de vijf ondervraagde instanties registreert wel op afkomst en leeftijd. Wat hierin opvalt, is, dat als het gaat om deze doelgroep, zij juist kijken naar de indicatie in plaats van afkomst. Door verschillende instanties is er gezegd dat de problemen van de jonge moeders overal gelijk zijn ongeacht de afkomst. Twee van hen gaven aan liever niet in hokjes te willen denken en iedereen gelijk te willen benaderen.

Conclusie

Er wordt wel geregistreerd op nationaliteit, maar in de hulpverlening wordt hier geen rekening mee gehouden.

Theorie

Er is geen specifieke theorie te vinden over de relatie tussen jonge Antilliaanse en Arubaanse moeders en het registreren op afkomst. Echter komt er wel naar voren dat het registreren op afkomst kan leiden tot stigmatisering en het zelden relevant is.

Afkomst en herkomst zijn vage termen: is het de buurt waar je woont, of het land waar je grootouders wonen? Gaat het over de jonge moeder of over een etnische groep? Tot hoeveel generaties terug gaat de afkomst of herkomst voor registratie?

Het gevaar schuilt in de link tussen afkomst en indicatie: het leidt onherroepelijk tot stigmatisering en alle risico's die daarmee samenhangen.

Kennis van afkomst of herkomst is wel relevant voor het signaleren van bepaalde problemen.

Eindconclusie

Instellingen registreren wel op afkomst, maar in de hulpverlening wordt hier geen rekening mee gehouden.

Het gevaar van registreren op afkomst is dat het kan leiden tot stigmatisering.

Toch is het ook relevant als het gaat om hulpverlening. Als hulpverlener heb je een signalerende taak. Kampt een bepaalde groep/ethniciteit met een bepaald probleem, dan kan daar op worden ingespeeld.

3.3.2 Aanmeldingen

Interview hulpverlening

Per instelling verschilt dit aantal aanzienlijk. Opmerkelijk is dat bij instanties in de wijken waar de meeste Antillianen en Arubanen wonen, dit niet vanzelfsprekend terug te zien is in het cliëntenbestand. De instellingen die zich qua hulpverlening richten op jonge moeders en andere etniciteiten over het algemeen hebben een hoger aanmeldingspercentage met betrekking tot de onderzoeksgroep.

Bij de Meeuw was het vooral opmerkelijk dat zij het hoogst aantal Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders bereiken door de manier van contact leggen. Zij krijgen van de gemeente en het consultatiebureau een lijst van jonge moeders die zij zelf gaan benaderen. Op deze manier bereiken zij alle jonge moeders. De Meeuw heeft 50 ouderconsulenten die werkzaam zijn bij de wijkfelicitedienst. Zij gaan op huisbezoek bij gezinnen met een 2-jarig kind. Ze brengen een cadeautje mee en een map met informatie over de voorzieningen in de wijk. De ouderconsulenten bereiken 60 tot 70 procent van de jonge Antilliaanse en Arubaanse moeders.

Ook heeft Stichting Welzijn Hoogvliet een groot aantal Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders in het bestand. Deze stichting geeft vooral voorlichtingen en feesten in de wijk.

Conclusie

De manier waarop je de meeste Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders bereikt is door outreachend te werken.

Ook met een op de doelgroep gerichte werkwijze komt er een grote groep binnen.

De stichtingen die niet outreachend werken en met een algemeen aanbod, hebben de minste aantal aanmeldingen, terwijl dit niet ligt aan de populatie jonge Antilliaanse en Arubaanse moeders in de wijk.

Theorie

Rotterdam telt steeds minder jonge moeders. Het zijn er zo'n 800 minder dan in 2005. Wel stapelen de problemen zich op bij de circa 1500 meiden die jong moeder worden. Vaker dan voorheen zitten zij financieel en emotioneel in de knel. De dalende cijfers zijn afkomstig van het gemeentelijk Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS). Jaarlijks houdt het centrum bij hoeveel tienermoeders erbij zijn gekomen in Rotterdam. Tot 2005 schommelde het aantal tienermoeders jaarlijks rond de 2300. Dat is in 2008 afgenomen tot 1500. De daling tekent zich het scherpst af onder Marokkaanse en Turkse meiden. Van alle jongeren blijken Antilliaanse meiden verhoudingsgewijs het vaakst al in de tienerjaren moeder te worden. Dat gebeurt onder hen ook op de jongste leeftijd.¹⁹

¹⁹ www.ad.nl/rotterdam/stad/2784004/Minder_tienermoeders_grotere_problemen.html

Hieronder volgen tabellen over de aantallen jonge moeders in Rotterdam.

Tabel 4: Aantal jonge moeders, Rotterdam, 1 januari 2000-2008

Jaartal	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Totaal	2.209	2.281	2.263	2.307	2.293	2.172	1.976	1.737	1.563
Surinamers	338	356	356	376	334	344	312	301	292
Antillianen	271	319	305	302	296	277	255	241	242
Kaapverdianen	95	87	95	90	98	98	98	99	96
Turken	515	453	420	415	381	308	245	188	119
Marokkanen	293	281	248	248	232	20	187	13	85
Noord-Mediterranen	79	67	66	68	70	63	56	45	49
Autochtonen	275	303	268	271	368	374	387	367	381

Bron: GBA

Tabel 5: Aandeel jonge moeders naar deelgemeente, Rotterdam, 1 januari 2008

	Antillianen
Jonge moeders (100%)	242
Stadscentrum	2%
Delfshaven	13%
Overschie	1%
Noord	4%
H'berg-Schiebroek	1%
Kralingen-Crooswijk	2%
Feijenoord	13%
IJsselmonde	18%
Pernis	0%
Prins Alexander	6%
Charlois	26%
Hoogvliet	13%
Hoek van Holland	0%

Bron: GBA

Niet elke moeder meldt zichzelf aan voor begeleiding. Outreachende hulpverlening is nodig voor sommige jonge moeders, bij wie sprake is van een opeenstapeling van problemen.

Outreaching hulpverlening is het actief opsporen van mensen en het ongevraagd en onvoorwaardelijk aanbieden van hulp in de thuissituatie. De hulpverlening wordt om de cliënt heen georganiseerd. Outreachende hulpverlening vraagt een ruime en flexibele tijdsinvestering. De beschikbare tijd voor de cliënt wordt niet van tevoren vastgelegd. De tijd kan flexibel, naar behoefte van het hulpverleningscontact, worden ingezet. Ook kan de duur van de hulpverlening een langere doorlooptijd hebben.²⁰

Outreachende hulpverlening is nodig voor jonge moeders bij wie sprake is van een opeenstapeling van problemen:

- Op uiteenlopende leefgebieden die met elkaar in verband staan;

²⁰ www.kennis-centrum-ouderen.nl

- Die onhanteerbare proporties aannemen of dreigen aan te nemen;
- Die een negatieve invloed hebben op de ontwikkelingskansen van het (de) betrokken kind(eren);
- Die een sta-in-de-weg zijn om de meer positieve mogelijkheden van de betrokkenen aan te spreken;
- Bij wie hulp- en dienstverleners onvoldoende aansluiting vinden.²¹

Bij outreachend hulpverlening gaat het om de jonge moeders die in vele opzichten moeite hebben het hoofd boven water te houden en door de bomen het bos niet meer zien. Een aantal van deze moeders is de macht over de gebeurtenissen in hun eigen leven kwijt. Andere moeders schieten zo in de passiviteit door de vele zaken die ze moeten regelen, dat een extra steun in de rug noodzakelijk is. Deze meiden staan erom bekend dat ze moeilijk bereikbaar zijn voor instanties. De jonge moeders weten hen niet te vinden, de instanties laten te gemakkelijk weer los, werpen drempels op door voorwaarden te stellen of zijn door wachtlijsten onbereikbaar.

Wat vooral nodig is in deze multi-problem situaties, is dat begeleiders van achter hun bureaus vandaan komen. De begeleiding werkt letterlijk vanaf het huis waar de jonge moeder woont, is vaak intensief en praktisch van aard. Het grootste gedeelte van de contacten doet zich voor, terwijl er iets anders gebeurt: schoonmaken, verven, rommel opruimen enzovoorts. Ondertussen leren de begeleider en de jonge moeder elkaar kennen, groeit er vertrouwen en ontstaat er ruimte om over persoonlijke kwesties te praten. Hoe meer ruimte er in het hoofd van de jonge moeder ontstaat, hoe meer ze zelf gedaan krijgt.

Eindconclusie

Bij de meeste instanties die geïnterviewd zijn, waren weinig tot geen Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders bekend. Toch zijn er rond de 300 jonge Antilliaanse en Arubaanse moeders in Rotterdam. Opmerkelijk is dat het bekend is dat deze doelgroep met grote en veel verschillende problemen kampt, maar niet gezien wordt of zelf geen initiatief neemt.

De instanties met een algemeen aanbod of die niet outreachend werken, hebben de minste aanmeldingen, terwijl dit niet ligt aan de populatie jonge Antilliaanse en Arubaanse moeders in de wijk.

De manier waarop je de meeste Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders bereikt is door outreachend te werken.

Ook met een op de doelgroep gerichte werkwijze komt er een grote groep van deze jonge moeders binnen.

²¹ A. Baart & S. Keinemans, 'Kwetsbaar maar niet alleen kwetsbaar, Over het bereiken en steunen van multiprobleem gezinnen, kwetsbare kinderen en tienermoeders en over maatjesprojecten van en voor weinig weerbare jongeren', 2007

3.3.3 Weg naar de hulpverlening

Interview hulpverlening

De meeste aanmeldingen ontstaan via mond-tot-mond reclame binnen de Antilliaanse en Arubaanse gemeenschap. Hieruit kan je concluderen dat de jonge moeders onderling wel met elkaar praten. Ook komt er een grote groep binnen via het outreachend werken, maar ook via doorverwijzingen van het consultatiebureau, Jeugdzorg en reclassering.

Conclusie

Elke vorm van aanmelding is van toepassing op deze doelgroep. Opmerkelijk is dat mond-tot-mond reclame wel vaak als eerste wordt genoemd door de instellingen.

Theorie

Er is geen theorie te vinden over hoe de Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders de weg naar de hulpverlening vinden. Er wordt veel geschreven over de manier waarop deze doelgroep te bereiken is, maar hoe zij uiteindelijk binnenkomen is onduidelijk.

Eindconclusie

Mond-tot-mond reclame wordt door de meeste instanties het eerst en het vaakst genoemd. Hieruit mag je concluderen dat de Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders wel degelijk met elkaar communiceren over problemen en de weg naar de hulpverlening.

3.3.4 De hulpverlening niet kunnen/willen vinden

Interview hulpverlening

Alle geïnterviewde instanties zijn van mening dat een gedeelte van de doelgroep de weg naar de hulpverlening niet kan vinden. Er worden tal van oorzaken genoemd wat er mee te maken kan hebben.

Het antwoord dat het meest naar voren komt is de schaamte van de doelgroep, waardoor ze een passieve houding aannemen. Ook heeft de doelgroep niet de juiste verwachtingen van de hulpverlening en hebben ze er niet snel vertrouwen in. Vaak hebben ze al slechte ervaringen met de hulpverlening. De hulpverlening moet in hun ogen per direct iets kunnen opleveren anders verliezen ze het vertrouwen en de motivatie. Ook zien zij de hulpverlening als bemoeizucht of vinden zij dat ze het zelf kunnen oplossen. Er heerst in de Antilliaanse en Arubaanse gemeenschap een taboe op het buitenshuis praten over je problemen en dus ook op de hulpverlening. Bij deze doelgroep is dit gevoel sterker dan bij andere etnische groepen. Wat hierbij ook volgens verscheidene instellingen een rol kan spelen is de slavernij. De wijze waarop blanke mensen tegen donkere mensen aankeken en omgekeerd, speelt nu generaties later nog door op de huidige generaties.

Iedere instelling zegt dat de doelgroep de instelling wel kan vinden, maar dat er te veel in de weg staat om ook daadwerkelijk te komen. Een reden die mevrouw Brooks-Salmon opgaf, is dat angst ook een grote rol kan spelen. In Nederland wordt er al snel vanuit gegaan dat Antillianen en Arubanen gewoon Nederlands kunnen spreken, maar in de praktijk is het zo dat de meeste Antillianen en Arubanen moeite hebben met de taal en zich niet goed kunnen uitdrukken in het Nederlands. Juist op emotioneel gebied kan dit in de hulpverlening heel frustrerend zijn. Ook kunnen signalen verkeerd opgevat worden door zowel de hulpverlening, als de doelgroep.

De doelgroep is vaak ook niet te vinden, omdat ze veel verhuizen en soms niet staan ingeschreven bij de gemeente.

Conclusie

De doelgroep is wel degelijk gemotiveerd om hulp te zoeken, maar door de vele drempels maken zij het zich moeilijk en/of wordt het moeilijk voor hen gemaakt.

Cultuur en achtergrond spelen hierin een grote rol. De manier waarop deze doelgroep tegenover de hulpverlening staat is negatief. Hierin spelen vooral het verleden en de achtergrond een grote rol. Dit zijn juist factoren die ook moeilijk te veranderen zijn. Het is een cirkel waarin deze doelgroep zit en het is moeilijk die te doorbreken.

Daarnaast is het voor de hulpverlening ook moeilijk om de doelgroep te vinden.

Theorie

Een aantal van deze moeders is de macht over de gebeurtenissen in hun eigen leven kwijt. Andere moeders schieten zo in de passiviteit door de vele zaken die ze moeten regelen, dat een extra steun in de rug noodzakelijk is. Deze meiden staan erom bekend dat ze moeilijk bereikbaar zijn voor instanties. De jonge moeders weten hen niet te vinden, de instanties laten te gemakkelijk weer los, werpen drempels op door voorwaarden te stellen of zijn door wachtlijsten onbereikbaar.²²

Een van de knelpunten in de hulp aan Antillianen en Arubanen is het bereiken van de doelgroep die nog niet met justitie in aanraking is gekomen en die ook geen begeleiding krijgt. Vaak vinden professionals vanwege de problemen deze begeleiding wel nodig. Vooral jonge moeders met kinderen blijken nauwelijks gebruik te maken van de hulp omdat ze meestal de instanties wantrouwen.

In Tilburg worden er gezinscoaches aangesteld van Antilliaanse afkomst. Deze gezinscoaches kunnen snel contact leggen met gezinnen waarbij sprake is van ernstige problematiek en waar reguliere instanties geen contact mee krijgen. Deze gezinscoaches hebben op dit moment 10% van de gezinnen bereikt. Toch melden ook daar veel organisaties dat een te grote groep onterecht buiten beeld blijft. Ook binnen de bestaande Antillianenprojecten wordt dit geconstateerd in Tilburg. De mensen die werkzaam zijn binnen de projecten 'Direkshon' en de 'Sociaal Makelaar Antillianen' hebben regelmatig contact met een groep die eigenlijk hulp nodig heeft, maar niet op de geboden hulp ingaat.²³

²² FIOM, onderzoek methodiek 2008, 'Hoe doe jij dat nou gewoon', 2008

²³ www.integratie.net/kiem/dossiers/Welzijnintegratie

Voor jonge moeders is het vaak lastig om te overzien bij welke instantie ze terecht kunnen voor ondersteuning. Zij krijgen te maken met allerlei vragen en dingen die geregeld moeten worden en waarbij ze verschillende instanties nodig (kunnen) hebben. Uit onderzoek blijkt dat het voor hen moeilijk is om hun weg te vinden in het woud aan voorzieningen. Ook blijkt dat instellingen regelmatig tegenstrijdige informatie geven en zelf niet altijd weten hoe de wet- en regelgeving in elkaar zit. De vragen en behoeften van jonge moeders zijn anders dan die van andere jongeren. Door het jonge ouderschap worden ze immers gedwongen over bepaalde zaken na te denken en te beslissen, terwijl leeftijdgenoten zonder kinderen dit nog niet hoeven te doen.²⁴

Eindconclusie

De doelgroep is wel degelijk gemotiveerd om hulp te zoeken, maar door de vele drempels maken zij het zich moeilijk en/of word het moeilijk voor hen gemaakt. Dit komt mede door de wirwar van instanties.

Cultuur en achtergrond spelen hierin ook een grote rol. De manier waarop deze doelgroep tegenover de hulpverlening staat is negatief en wantrouwend. Hierin spelen vooral het verleden (slavernij) en de achtergrond een grote rol. Dit zijn juist factoren die ook moeilijk te veranderen zijn. Het is een cirkel waarin deze doelgroep zit en het is moeilijk die te doorbreken.

Daarnaast is het voor de hulpverlening ook moeilijk om de doelgroep te vinden.

In Tilburg blijkt het inzetten van Antilliaanse gezinscoaches effectief.

3.3.5 Wijze van contactlegging

Interview hulpverlening

Maatschappelijke Dienstverlening Alexander geeft aan dat het belangrijk is om contact te hebben met het hele systeem. Dus niet alleen met de jonge moeder zelf, maar ook met de groep (vaak familie) daar omheen. Je hebt in de hulpverlening aan deze doelgroep vaak een lange adem nodig. Je moet met deze doelgroep meegaan, meedoen. Soms zie en hoor je een tijdje niets van ze, maar als het contact er weer is, moet je doorgaan en niet opgeven. Op dit gebied houdt MDA wel degelijk rekening met de doelgroep. Echter is het wel belangrijk dat dingen niet uitgesteld worden, dat wel gebeurt wat er moet gebeuren. Dit vergt een hoge intensiviteit van de hulpverlener.

Mevrouw Plomp van Steady geeft aan dat vertrouwen, laagdrempeligheid en oprechtheid erg belangrijk zijn. Zij probeert vooral door aanpassing van haar kleding en manier van communiceren aansluiting te vinden bij de doelgroep. Ook geeft zij aan dat het belangrijk is dat de doelgroep eerst op de hoogte wordt gesteld van een bezoek. Het zomaar langskomen kan een negatief effect hebben.

²⁴ Tienermoederconferentie ‘een eigen plek en een aparte aanpak’

De Meeuw en Stichting Welzijn Hoogvliet geven aan dat zij door hun eigen etnische achtergrond makkelijker aansluiting vinden bij de doelgroep. Zij zijn zelf van Surinaamse en Antilliaanse afkomst. Mevrouw Babel van De Meeuw geeft aan dat de consultants van Turkse en Marokkaanse afkomst meer moeite hebben om aansluiting te vinden bij de doelgroep.

Mevrouw Remak van Thuis op Straat in Kralingen is het hier mee eens, maar geeft aan dat dit ook juist negatief kan werken. Als je als Antilliaan bij een Antilliaanse of Arubaanse jonge moeder komt, kan het juist zijn dat zij bang is voor geroddel binnen de gemeenschap of zich minderwaardig voelt.

De heer Inees zegt hierover dat er binnen de Antilliaanse en Arubaanse gemeenschap een grote trots heerst. Hierdoor is het moeilijk om de hulpverlening op gang te zetten, omdat deze doelgroep als snel het gevoel heeft minderwaardig te zijn op het moment dat zij hulp accepteert.

Volgens mevrouw Brooks-Salmon ervaart de doelgroep het contact met de Nederlandse hulpverlening als koud en koel. In Nederland is dit een professionele en zakelijke houding, maar tegenover de Antilliaanse en Arubaanse doelgroep is dit onvriendelijk.

Conclusie

De common-factors die voor een hulpverlener als vanzelfsprekend gezien zouden moeten worden, moeten bij deze doelgroep *zeker* naar voren komen. Het gaat hier vooral om vertrouwen, openheid, oprechtheid en interesse. Vertrouwen is iets wat door verscheidene instanties is genoemd. Deze doelgroep merkt het gelijk als je niet oprecht bent en zij zullen dit opvatten als bemoeizicht.

Er moet meer geduld opgebracht worden met betrekking tot de Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders. Soms komen ze hun afspraken niet na of moet er nog extra achteraan gezeten worden. Dit is wel degelijk een verschil tussen deze doelgroep en mensen van een andere etnische achtergrond.

Tijdens de hulpverlening blijft de doelgroep toch schuchter tegenover de hulpverlening. Ook moet er, door middel van goed doorvragen en het winnen van vertrouwen, achter het echte probleem gekomen zien te worden. Door schaamte zullen ze niet snel alles op tafel leggen. Hier moet de hulpverlener zich bewust van zijn en dus extra aandacht aan besteden, meer nog dan bij andere doelgroepen.

Theorie

Het werken met jonge moeders kan een begeleider gevoelens van machteloosheid en frustratie geven. Ze komen niet altijd op het afgesproken tijdstip langs, houden zich niet altijd aan hun afspraak en willen af en toe lekker spuien wat hen dwars zit. Ook kan de moeder gaan claimen. Verwachten dat je, als ze niet lekker in haar vel zit, er op dat moment meteen voor haar bent.

Verder nemen de moeders tijdens de gesprekken geregeld hun kind(eren) mee, wat creativiteit als begeleider zijnde vraagt. Het is belangrijk dat je de moeder serieus neemt in het feit dat ze haar kind meeneemt naar jou. Je mag het als begeleider onhandig vinden dat het kind tijdens de gesprekken aanwezig is. Het is echter goed om te bedenken: 'als het belangrijk voor haar is

of noodzakelijk, om haar kind bij haar te hebben, dan zoek ik zelf naar manieren om bepaalde onderwerpen toch te bespreken’.

Er is voor de begeleiding de taak veel te investeren, te bellen, de handen uit de mouwen te steken en soms bij de moeder langs te gaan in plaats van dat zij bij jou langskomt. De doelgroep vergt vaak een extra inspanning van de begeleider en soms ook een overschrijding van de doorsnee werkzaamheden, wanneer ze andere dingen van je vragen (vloerbedekking regelen, poetsen, een telefoontje plegen omdat ze geen beltegoed hebben). De begeleider is dus regelmatig met hele praktische, dagelijkse zaken bezig.

In plaats van te denken: ‘ze is weer niet op haar afspraak verschenen’, kun je als begeleider ook denken: ‘wat zou de reden zijn dat ze er niet is?, laat ik eens bellen’. Hiermee toon je betrokkenheid.²⁵

Eindconclusie

Een goed contact met de doelgroep vergt in de meeste gevallen een extra inspanning van de hulpverlener. Dit houdt in dat bij de hulpverlener de common-factors, die als vanzelfsprekend gezien zouden moeten worden, bij deze doelgroep *zeker* naar voren moeten komen.

Al met al kan er niet met zekerheid gezegd worden dat de etniciteit van de hulpverlener bepalend is voor het contact met de doelgroep. Aan de ene kant komt naar voren dat bij een hulpverlener van dezelfde etniciteit makkelijker contact gelegd wordt, maar aan de andere kant kan dit gevoelens van schaamte, onzekerheid en minderwaardigheid teweegbrengen.

3.3.6 Verschil in aanmelding

Interview hulpverlening

Wat overeenkomt bij jonge moeders over het algemeen is, dat afspraken niet serieus genomen worden of niet worden nagekomen. Dit is typisch “jonge moeders” gedrag, maakt niet uit van welke etniciteit.

De verschillen in aanmelding zijn moeilijk aan te geven. De aanmelding gaat bij de instanties hetzelfde, ongeacht etniciteit, leeftijd, problematiek etc.

Maar het proces voorafgaand aan de aanmelding verloopt problematischer (zie ‘de hulpverlening wel/niet kunnen vinden’ blz. 34 en 35.). Wat hierbij ook een rol speelt is het feit dat bij deze doelgroep de hulpverlening over het algemeen nog een taboe is.

De heer Inees zegt hierover dat de doelgroep door middel van informele activiteiten beter te bereiken is. Zo heeft het niet direct de vorm van hulpverlening, maar kan er wel informatie verstrekt worden over waar ze met wat terecht kunnen. Doorgaans wordt deze informatie c.q. folders wel meegenomen en wordt er onderling ook over gepraat en nagedacht.

²⁵ FIOM, onderzoek methodiek 2008, ‘Hoe doe jij dat? nou gewoon’, 2008

Conclusie

Er wordt weinig tot geen rekening gehouden met afkomst tijdens de aanmelding. De wijze waarop, de tijd die er voor genomen wordt en de vragen die gesteld worden zijn voor elke cliënt gelijk.

Door het outreachend werken en door het organiseren van informele activiteiten kan de doelgroep makkelijker bereikt worden.

Theorie

Jonge moeders hebben door hun vaak slechte financiële situatie, de veelal niet afgeronde opleiding en de vooroordelen die er over hen heersen, een zwakke maatschappelijke positie. Dat maakt het voor hen lastiger om begeleiding te vragen, ook omdat ze de heersende vooroordelen niet willen bevestigen. Ze willen laten zien dat ze het wel kunnen, dat het goed met ze gaat en dat ze goede moeders zijn. Ze willen zich bewijzen tegenover hun omgeving en instanties, die regelmatig blijk geven weinig vertrouwen in hen te hebben. Bij de reguliere instanties vinden ze moeilijk aansluiting met andere moeders, waardoor ze zich hier niet of minder laten zien. Het is daarom uitermate belangrijk dat jonge moeders een eigen plek hebben waar ze met respect behandeld worden en zich veilig voelen.²⁶

Eindconclusie

De hoeveelheid aanmeldingen van jonge Antilliaanse en Arubaanse moeders kan bevorderd worden door outreachend te werken en door het organiseren van informele activiteiten waarbij ter plekke informatie wordt verstrekt over het hulpverleningsaanbod.

De aanmelding als actie op zich is voor elke doelgroep, ongeacht etniciteit, leeftijd of indicatie hetzelfde.

Vanwege de negatieve beeldvorming vanuit de maatschappij is de drempel voor jonge Antilliaanse en Arubaanse moeders hoog om hulp te accepteren of te vragen.

3.3.7 Verschil in hulpverlening

Interview hulpverlening

Volgens mevrouw Plomp van Steady is er vaak een communicatieprobleem. Je wordt niet verstaan of uitspraken worden anders opgevat. Steady heeft geen speciaal beleid of cursussen voor specifiek de Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders. Wel is het belangrijk dat je als instantie laagdrempelig blijft. Ook is het belangrijk dat je stil staat bij de voor hen geldende waarden en normen. Dit geldt voor zowel de Antilliaanse en Arubaanse gemeenschap als voor andere etniciteiten.

Volgens mevrouw Babel van De Meeuw is er een ander beeld van betrokkenheid. De hulpverlener moet informeler zijn. Dit in tegenstelling tot andere etnische groepen. De Turken en Marokkanen zijn enorm vooruit gegaan de afgelopen decennia. Zij zijn bijvoorbeeld beter bereikbaar dan de Antilliaanse en Arubaanse groep.

²⁶ Tienermoederconferentie 'een eigen plek en een aparte aanpak'

Door middel van intervisies en cursussen probeert het Centrum Voor Dienstverlening en Maatschappelijke Dienstverlening Alexander zich zoveel mogelijk te verdiepen in de doelgroep en daardoor meer aansluiting te vinden.

Mevrouw Remak van Thuis Op Straat zegt hierover dat bij deze doelgroep er rekening mee gehouden moet worden dat zij angstig is dat ouders of anderen binnen het systeem bij de hulpverlening betrokken worden. Vaak mag de familie niet eens weten dat je bij de hulpverlening komt. Problemen horen binnenshuis te blijven en daar praat je met anderen niet over. Vanuit deze waarde is er schaamte om hulp te ontvangen en angst, dat er over geroddeld zal worden. Als hulpverlener moet je hier stil bij staan. Het ‘zomaar’ langs komen werkt dus vaak nadelig voor de hulpverlening. Dit is vooral het geval bij de jonge moeders die nog thuis of bij andere familieleden wonen.

Daarnaast geeft zij aan dat het bij deze doelgroep belangrijk is dat de hulpverlening vooral in het begin een intensieve begeleidingsvorm heeft. Met het oog op zelfredzaamheid moet niet al het werk uit handen genomen worden, maar moet de hulpverlening ‘wel eventjes de hand vasthouden’.

Conclusie

In het beleid wordt er weinig tot geen rekening gehouden met de etnische achtergrond van de doelgroep, en de effecten die het kan hebben op de hulpverlening. Toch geven de meeste geïnterviewden aan er in hun werkwijze wel rekening mee te houden. Dit geeft aan dat er een verschil is tussen beleid en uitvoering.

Theorie

Volgens de heer Bos, bestuurskundige en al vijftien jaar werkzaam bij de politie, is goede begeleiding heel hard nodig. Volgens hem kan je ergens een servicepunt maken en tegen Antillianen zeggen dat ze zich daar kunnen melden als het slecht met ze gaat. Maar ze hebben een trots die hen hiervan weerhoudt. Dus je moet ze echt beetpakken, naar zo’n steunpunt toebrengen en ze ook intensief begeleiden. Bos geeft wel aan dat het heel lastig is, omdat hulporganisaties zo’n grote caseload hebben. Toch is die intensieve begeleiding nodig omdat Antillianen hun trots hebben en dus niet uit zichzelf komen met problemen.

Bos wil professionals handvatten bieden. De Heer Bos zegt hier het volgende over: “waar het eigenlijk op neer komt is dat hulpverleners in de omgang met het werk in de multiculturele samenleving voor 75-80% gewoon het werk moeten doen zoals ze het normaal doen. Voor de overige 25% moeten zij er rekening mee houden dat degene die tegenover hun zitten ‘anders’ kunnen zijn. ‘Anders zijn’ is per definitie niet verkeerd. ‘Anders’ houdt in dat je je zelf nog wat moet verdiepen in die ander om te begrijpen waar zij vandaan komt. Voor Antillianen en Arubanen geldt bijvoorbeeld dat zij heel erg emotioneel zijn en dat zij handelen, maar vervolgens niet de consequenties van hun handelen overdenken. Als professional is het belangrijk dat je dat soort uitingen kan plaatsen, dat ook kan verklaren en daar ook op kan ingrijpen”.²⁷

²⁷ www.integratie.net/skcn/dossiers/Integratie/interview-rodney-Bos_1121.html

Antilliaanse jonge moeders hebben, net als jonge moeders met een andere achtergrond, vooral behoefte aan een algemeen integraal ondersteunings- en hulpaanbod. Cultuur specifieke hulpverlening is, volgens verschillende onderzoeken naar jonge moeders, niet nodig en door de jonge moeders zelfs niet gewenst. Er zijn echter signalen vanuit de hulpverlenende instanties dat dit voor Antilliaanse jonge moeders in Dordrecht niet helemaal opgaat. Daar lijkt een cultuurspecifieke benadering wel vruchten af te werpen.²⁸

De hulpverlening aan zwangere meiden en jonge moeders vraagt dus om een specifieke aanpak. Deze meiden moeten namelijk, nadat ze geconfronteerd zijn met een (vaak) ongeplande zwangerschap, in een kort tijdsbestek veel stappen naar zelfstandigheid ondernemen.

Eindconclusie

Vanuit de hulpverlening wordt aangegeven dat er in het beleid geen rekening wordt gehouden met de specifieke doelgroepen, hoewel de hulpverleners individueel wel aangeven er in hun werkwijze rekening mee te houden.

Door middel van cursussen en intervisies proberen twee van de zes ondervraagde instellingen wel op beleidsniveau aansluiting te vinden bij de doelgroep.

3.3.8 Vraag en aanbod

Interview hulpverlening

Over het algemeen vinden de geïnterviewden dat dit niet altijd het geval is.

Volgens mevrouw Westland van Maatschappelijk Dienstverlening Alexander zou er meer rekening gehouden kunnen worden met het feit dat deze doelgroep meer tijd vergt. Dit met het oog op efficiëntie en kwaliteit van de hulpverlening aan de doelgroep. Ook zouden de verschillende instanties die met deze doelgroep te maken hebben nog beter met elkaar samen kunnen werken en proberen meer aansluiting bij elkaar te vinden.

Bij De Meeuw werken ze vooral vanuit wat de instantie belangrijk vindt. Er wordt meer gekozen voor wat maatschappelijk gewenst is, dan vanuit wat er daadwerkelijk nodig is. Ook bij het Centrum voor Dienstverlening denkt men er zo over. Zij bieden aan en de doelgroep maakt er gebruik van, maar de instelling bepaalt de voorwaarden.

De heer Quandus van Stichting Welzijn Hoogvliet denkt ook dat zijn stichting niet altijd aansluit bij de doelgroep. Soms komen er zulke moeilijke vragen of problemen op meerdere leefgebieden dat zij genoodzaakt zijn om door te verwijzen.

Mevrouw Plomp van Steady zegt juist wel aan te sluiten bij de doelgroep. De hulpvraag van de doelgroep is hun aanbod.

²⁸ Onderzoek Dordrecht jonge Antilliaanse en Arubaanse moeders; Ban Yuda Otro (laten wij elkaar helpen), 2008

Conclusie

Het aanbod sluit niet altijd per definitie aan bij de vraag van de doelgroep, mits de hulpverlening specifiek voor jonge moeders is.

Theorie

De mate waarin jonge moeders steun krijgen of kunnen verwachten, verschilt. Sommige moeders hebben een partner die haar ondersteunt en verantwoordelijkheid neemt. Anderen hebben geen of wisselende partners. Er zijn jonge moeders die steun van ouders of hun sociale netwerk krijgen. Maar er is ook een groep waarbij die steun (vrijwel) geheel ontbreekt. Het is belangrijk om deze diversiteit in de doelgroep te onderkennen en hier rekening mee te houden bij de ontwikkeling van het aanbod.

Het (begeleidings) aanbod dient laagdrempelig en praktisch te zijn en afgestemd te worden op hun vragen, wensen en behoeften. Een eigen ontmoetingsplek geeft jonge moeders de mogelijkheid om ervaringen te delen en tips uit te wisselen. Dan durven ze ook te laten zien dat ze soms problemen hebben of niet weten hoe ze bepaalde dingen moeten aanpakken. Door juist dan direct steun te geven, kan voorkomen worden dat de problemen ernstiger worden. Zo kan langdurige intensieve hulp of uithuisplaatsing in veel gevallen worden voorkomen.²⁹

Eindconclusie

Het aanbod sluit niet altijd per definitie aan bij de vraag van de doelgroep, mits de hulpverlening specifiek voor jonge moeders is, terwijl uit de theorie blijkt dat hulpverlening die toegespijst is op de doelgroep wel het meest effectief is.

3.3.9 Meest voorkomende problemen

Interview hulpverlening

Hierop gaven de geïnterviewden eenduidig aan dat, op volgorde van grootte: huisvesting, financiën en scholing de meest voorkomende problemen zijn.

Dit is een probleem met veel samenhang. Door de financiële situatie kunnen ze vaak geen scholing en/of kinderopvang betalen. Hierdoor kunnen ze ook niet aan werk komen, waardoor de financiële situatie niet verbeterd. De tijd en financiële mogelijkheden om naar school te gaan ontbeert, waardoor het uitzicht op een baan ook niet toeneemt.

Reden voor het huisvestingsprobleem is dat de wachttijden lang zijn, ze vaak niet ingeschreven staan bij de gemeente en geen vaste verblijfsplaats hebben.

Conclusie

Huisvesting, financiën en scholing zijn de grootste problemen.

Je kunt bij deze doelgroep spreken van een domino-effect.

Het ene probleem veroorzaakt of houdt het andere probleem in stand en deze cirkel is moeilijk te doorbreken.

²⁹ Tienermoederconferentie ‘een eigen plek en een aparte aanpak’

Theorie

Vragen die jonge moeders hebben, zijn te categoriseren naar een aantal leefgebieden. De indeling in leefgebieden, zoals hieronder omschreven, is de indeling die het 8-fasenmodel hanteert. De voor het onderzoek belanghebbende leefgebieden staan hieronder vermeld.

- Huisvesting

Woonsituatie van de cliënt.

De woonsituatie van jonge moeders varieert nogal. Thuiswonend, samenwonend, begeleid wonen, zwervend van plek naar plek, bij familie/vrienden, zelfstandig of (tijdelijk) in een vorm van opvang. Het is voor jonge moeders zeer moeilijk om zelfstandige woonruimte te krijgen. Het huidige woningaanbod en de manier van toewijzing van sociale en particuliere huurwoningen is niet gunstig voor jonge moeders.

Beperkende factoren zijn:

- De jonge leeftijd
- Relatief laag inkomen/geen inkomen
- 'Starter' zijn (lange wachttijden)
- Een 'slecht' imago van alleenstaand jong moederschap

- Financiën

Financiële situatie van de cliënt en bestedingspatroon.

De meeste jonge moeders moeten rondkomen van weinig geld. Ze besteden hun geld aan vaste lasten, boodschappen, kleding en zaken voor hun kind. Ze houden weinig geld over voor zichzelf en hun eigen vrijetijdsbesteding. Veel jonge moeders hebben schulden omdat ze nog niet hebben geleerd hoe je met geld om moet gaan en/of niet weten waar ze wat betreft de financiën recht op hebben of aanspraak op kunnen maken.

- Dagbesteding

Daginvulling van de cliënt.

Hierbij gaat het om betaald werk, hobby's, opleiding/cursus. De meeste jonge moeders hebben hun opleiding gestaakt, al voordat zij zwanger werden of als gevolg van de zwangerschap.³⁰

De problemen die jonge moeders ondervinden zijn complex. De jonge vrouwen worden zwanger op een moment dat ze zelf volop in een ontwikkeling naar volwassenheid zitten. Door de meestal ongeplande zwangerschap worden jonge vrouwen geconfronteerd met het feit dat ze over een aantal maanden moeder gaan worden. De relatie met de vriend die vader gaat worden en de verhouding met de ouders kan onder druk komen te staan. In veel gevallen kiest de jonge vrouw ervoor het kind te houden. Vaak betekent dit het einde van de relatie met de vriend. Ze wordt dus niet alleen een moeder: ze wordt een alleenstaande moeder.

Vervolgens komt ze voor een scala aan dilemma's wat betreft werk, opleiding, zorg voor het kind, reacties uit de omgeving, huisvesting en uitkering te staan. Er volgt een zoektocht in het woud van instanties. Voor veel jonge moeders is het niet helder waar wat geregeld moet worden en hoe de wet- en regelgeving met betrekking tot jonge moeders eruit ziet. Bij veel jonge moeders is daarnaast sprake van een 'multi-problem situatie': ze hebben een ongestructureerd leven, een afgebroken schoolopleiding, weinig ondersteuning van familie,

³⁰ P. Leeuwen, 'Het 8-fasenmodel', 2004. & FIOM, onderzoek methodiek 2008, 'Hoe doe jij dat? nou gewoon!', 2008

problemen met vriendjes en nauwelijks inkomsten. Dit heeft effecten op het leven van de moeder en haar kind.³¹

Naast werkloosheid en een onvoltooide opleiding hebben jonge moeders, over het algemeen, vooral een probleem bij het vinden van huisvesting of opvang. Uit cijfers blijkt dat er in 2004 duizend jonge moeders zwanger of met een kind in Den Haag aanklopten bij het landelijke meldpunt Rashida. Vierhonderd van hen moesten een plaats hebben in een Toevluchtsoord of een andere vorm van crisis- of reguliere opvang, maar voor slechts veertig van hen was er opvang. Schrijnend en ontoelaatbaar, vindt de hulpverlening en een deel van de Haagse gemeenteraad. Er is in Den Haag de laatste jaren best wat op gang gekomen voor de jonge moeders zeggen mevrouw Muller, van Stichting Werkbij, en mevrouw Muller van het Leerwerkcentrum. Het Jongeren Informatie Punt (JIP) maakte een handige brochure en een website met praktische informatie, adressen en was daarnaast ook bezig met seksuele voorlichting op scholen. Maar op het punt van huisvesting blijven allerlei plannen in de lucht hangen. De hulpverlening presenteerde het idee voor een centraal punt in Den Haag, waar jonge moeders met al hun vragen en problemen terecht kunnen. Sinds die presentatie is er weinig meer van dat initiatief vernomen. Ook het plan om jonge moeders voorrang te geven bij huisvesting is al vaker geopperd, maar heeft nog steeds niet concreet gestalte gekregen door de woningbouwverenigingen en de gemeente. En dat terwijl juist een dak boven hun hoofd cruciaal is voor het oplossen van de problemen waar vele jonge moeders mee kampen, aldus mevrouw Schelling van het JIP.

Volgens het JIP zijn de grootste problemen waar jonge moeders tegenaan lopen van praktische aard. Zoals het vinden van geschikte huisvesting, het vinden van een plaats binnen de kinderopvang en het regelen van werk. Huisbazen zijn niet snel geneigd om bijvoorbeeld aan een meisje van 16, met een baby, een kamer te verhuren.

Bovendien, om in aanmerking te komen voor een zelfstandige woning moet je 18 jaar zijn.³²

Als de jonge moeder al werkt is de hoogte van het inkomen gerelateerd aan het minimum jeugdloon dat van toepassing is op jongeren tot 23 jaar. Ook bij het aanvragen van een urgentieverklaring voor een woning wordt vaak de leeftijdsgrens van 23 gehanteerd. Het aanvragen van urgentie is niet gemakkelijk en is vaak gekoppeld aan strenge voorwaarden.

Eindconclusie

De grootste problemen bevinden zich op het gebied van huisvesting, financiën en scholing. Je kunt bij deze doelgroep spreken van een domino-effect. Het ene probleem veroorzaakt of houdt het andere probleem in stand en deze cirkel is moeilijk te doorbreken.

³¹ Tienermoederconferentie 'een eigen plek en een aparte aanpak'

³² www.hindustani.nl/_forum/viewtopic.php?t=832

3.3.10 Oorzaken

Interview hulpverlening

Volgens mevrouw Westland van Maatschappelijk Dienstverlening Alexander is het een combinatie van factoren van de achtergrond van de doelgroep, de omgeving, de maatschappij en de regeltjescultuur van Nederland.

De financiële situatie kan vooruitgaan als bijvoorbeeld de doelgroep op de hoogte is van de verschillende kortingen, zoals kinderkorting via de Belastingdienst. Maar ook wanneer de kinderen op tijd aangemeld worden voor de opvang en ze ingeschreven staan bij de gemeente. Doordat er weinig tot geen informatie wordt verspreid op de juiste plekken en doordat de doelgroep vaak hun post niet opent, zijn zij niet bekend met de geldende regels en rechten in Nederland.

Hierin speelt volgens mevrouw Brooks-Salmon mee dat de Antilliaanse en Arubaanse gemeenschap over het algemeen niet van lezen houdt. Ook zijn de brieven vanuit instanties vaak in een dusdanig moeilijke taal geschreven dat de boodschap de doelgroep niet bereikt.

Ook mevrouw Plomp van Steady geeft aan dat instanties tekort schieten in het verstrekken van informatie over hun aanbod. Rechten en plichten worden niet aan de doelgroep bekend gemaakt. Als voorbeeld noemt zij de baby-uitkering. Dit is een uitkering waar al haar cliënten recht op hebben, maar geen één van hen was hiervan op de hoogte. Sterker nog, bij het regelen van een baby-uitkering heeft zij zelfs meegemaakt dat een gemeente elders hier zelf niet van op de hoogte was.

Wat betreft de financiële situatie wordt er door onder andere mevrouw Babel van De Meeuw genoemd dat de Antilliaanse en Arubaanse jonge moeder het goed zorgen voor haar kind koppelt aan geld. Hoe meer geld je aan je kind besteedt qua kleding, sieraden etc., hoe beter je voor je kind zorgt. Dit heeft tot gevolg dat er andere prioriteiten worden gesteld met betrekking tot het uitgeven van geld en er vaak over het budget uitgegeven wordt.

Wat een overeenkomst is tussen Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders en jonge moeders van een andere etniciteit is, dat ze allen vaak worden opgevangen in de familie en elkaar helpen. Het verschil is echter dat binnen de Antilliaanse en Arubaanse gemeenschap degene die de jonge moeder opvangt, vaak dezelfde problemen heeft.

Conclusie

Vanuit de hulpverlening wordt aangegeven dat de doelgroep moeite heeft met het hanteren van een juist uitgavenpatroon. Ook hebben zij vaak een netwerk om hen heen die niet in staat is om hen op te vangen, zeker op de langere termijn.

Vanuit de hulpverlenende instanties wordt er te weinig bekend gemaakt wat hun aanbod is en wat de rechten en plichten van de doelgroep zijn.

Extra aandachtspunten bij deze doelgroep zijn taal en bereikbaarheid.

Theorie

Volgens mevrouw Boes, van Stichting Werkbij in Den-Haag, zijn veel jonge moeders vaak eenzame meiden. “Ze raken soms in één klap hun familie en een deel van hun vriendinnen kwijt, soms omdat ze breken met hun cultuur. Vaak hebben ze schulden. Ze moeten hun eigen boontjes zien te doppen, want meestal is de vader niet bij de opvoeding betrokken. Ze zijn vaak ontzettend gemotiveerd, zeggen als ze hoogzwanger zijn nadrukkelijk dat ze hun school willen afmaken en een goede baan willen zoeken. Na de bevalling merken ze dat dat niet één-twee-drie gaat”.³³

Volgens mevrouw Schoenmaker, projectleider Jonge Moeders Eigen Wijs in IJsselmonde, is het écht overleven voor de jonge Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders. “Velen hebben schulden, zeker als ze nog wel naar school gaan”. De situatie is volgens Schoenmakers heel anders dan een jaar of vier geleden, toen de moeders nog moeiteloos een uitkering konden aanvragen. Rotterdam is toen gekomen met een regeling waardoor ze een keuze moesten maken tussen werken of een opleiding. Volgens Schoenmakers bedragen de schulden al gauw 10.000 tot 15.000 euro. “Behalve voor levensonderhoud, huur, zorg voor het kind, ben je dan al gauw 300 tot 400 euro kwijt aan het afbetalen van schulden. En als ze dan ook nog eens kosten voor school hebben...het is echt overleven voor ze”.

Mevrouw Boerleider, mentor bij het Jongerenloket Rotterdam, bevestigt dat de problemen vooral op het vlak van huisvesting en schulden liggen. “Veel van de meisjes die zwanger aan het loket komen, proberen we in de schuldhelpverlening te krijgen en aan een flatje te helpen. Vaak staan ze pas een paar maanden ingeschreven. Wij proberen ze dan versneld aan een eigen woning te helpen. Soms lukt dat, maar we kunnen ze niets garanderen”.

Robert Roks, zorgmanager van De Schakel/Jonge Moeders Zelfstandig waarschuwt dat er nog een probleem opdoemt. Natuurlijk, de financiële problemen ziet hij ook langskomen: “Ze kunnen geen kinderopvang regelen en zitten zonder geld, omdat ze onderdak hebben bij iemand die al een uitkering heeft. Voor je het weet, kunnen ze hun cursusgeld niet meer betalen”.

Het andere probleem wat hij waarneemt, is de groeiende emotionele schade. “Want wat nou als je zwanger wordt van een bendeleider en je staat er vervolgens alleen voor? Of wat als je wordt meegetrokken in een loverboy-achtige situatie. Of je wordt zwanger door een gangbang? Dit lijken misschien uitzonderingen, maar onder Antillianen en Kaapverdianen merken we echt die tendens. Die meiden hebben twee problemen; financiële, maar ook emotionele”.³⁴

De financiële problemen van de jonge moeders komt mede door het missen van een vriend, de vader van het kind. Volgens Strategisch Amsterdams Beraad van Antillianen en Arubanen (SABANA) zijn Antilliaanse en Arubaanse vaders onder te verdelen in drie categorieën. Allereerst is er de groep onbereikbare vaders; zij staan onverschillig tegenover het vaderschap en hebben geen emotionele en/of financiële band met hun kind.

De tweede groep is toegewijd aan het vaderschap. Ze zijn betrokken bij de opvoeding van hun kind, ook als de omgang met de moeder verstoord of verminderd is.

³³ www.hindustani.nl/_forum/viewtopic.php?t=832

³⁴ www.ad.nl/rotterdam/stad/2784004/Minder_tienermoeders_grotere_problemen.html

De derde groep zweeft een beetje tussen de bovenstaande twee groepen in. Ze hebben goede wil, maar zijn simpelweg nog niet volwassen of verantwoordelijk genoeg om zorg voor hun kind te dragen.

De reden waarom veel Antilliaanse en Arubaanse vaders hun kinderen de rug toekeren, is vermoedelijk te wijten aan de machocultuur waarin zij opgroeien. Ze zijn al vroeg seksueel actief, maar door hun jonge leeftijd weten ze niet wat ze aanmoeten met een kind. Ze willen, zo gezegd, wel de lusten, maar niet de lasten. Vaak weten de jongens ook niet veel van anticonceptie, omdat ze slechte seksuele voorlichting hebben gekregen van hun ouders, aldus de Rutgers Nisso Groep. Als er thuis over seks wordt gepraat, is het op een waarschuwende toon. Op school hebben ze weliswaar het nodige te horen gekregen, maar die technische uitleg is moeilijk toepasbaar op hun eigen dagelijks leven.³⁵

De Rutgers Nisso Groep heeft een onderzoek gedaan naar de achtergronden van tienerzwangerschappen. In dat onderzoek kwam naar voren dat een (onbekend) aantal meiden een cognitieve beperking heeft en/of zoekt naar de verkeerde vriendjes. Anderen hebben een laag zelfbeeld, of missen een identiteitsgevoel. Enkele hulpverleners veronderstellen dat vooral deze meisjes iets voor, of van zichzelf willen hebben en dit dan onbewust zoeken door een kind te krijgen. Ook culturele factoren spelen mee. In het Caribische gebied is het krijgen van een kind op jonge leeftijd niet ongewoon. Antilliaanse en Arubaanse meisjes hebben dan ook een grotere kans om jonge moeder te worden en zij blijven ook vaker alleenstaande moeder.

Eindconclusie

Vanuit de hulpverlening wordt aangegeven dat de doelgroep niet op de juiste manier of onvolledig wordt ingelicht over de (on)mogelijkheden met betrekking tot het op orde houden van de financiën. Ook vanuit de theorie worden vooral oorzaken aangedragen met betrekking tot de problematische financiële situatie. Hieruit kan geconcludeerd worden de overige problemen, op het gebied van huisvesting en scholing, een gevolg zijn van de financiële situatie.

Een goede startpositie op verschillende leefgebieden begint met een gezonde financiële situatie.

3.3.11 Kijk op problemen

Interview hulpverlening

Volgens mevrouw Plomp van Steady verschilt de manier van omgang met hun problemen met die van andere etnische groepen. Bijvoorbeeld; als een Antilliaanse of Arubaanse jonge moeder nauwelijks geld heeft, zal zij er toch voor zorgen dat, wanneer zij de deur uit gaat, zij er mooi uitziet, ook al moet dat wat kosten. Dit gaat overigens niet ten koste van het kind, die staat voor moeder wel op nummer één en zal het aan niets ontbreken. Dergelijk gedrag van deze jonge moeders wordt door andere moeders uit de gemeenschap omschreven als ‘mooi van buiten, hol van binnen’.

Volgens mevrouw Remak van Thuis Op Straat ziet de doelgroep wel hun problemen, maar zijn die zo groot dat ze er in verzuipen en vervolgens weten ze niet waar ze moeten beginnen. De hulpverlening zou hierin meer een sturende functie aan moeten nemen, want zelf lukt het ze niet.

³⁵ www.tienermoedersklas2e.web-log.nl, 3 tienermoeders vertellen....

Volgens mevrouw Babel van De Meeuw ziet de doelgroep hun problemen juist niet. Deze omstandigheden horen volgens haar bij hun leven en omgeving. Door de post niet te openen, negeren ze het probleem en wordt er gedaan of het hele probleem niet bestaat. De problemen worden vooruitgeschoven, of de doelgroep weet echt niet wat ze moeten doen.

Aan de andere kant zegt mevrouw Brooks-Salmon dat de verantwoordelijkheid niet genomen wordt. Dit geldt ook voor de vaders van de kinderen. Het probleem ligt al snel bij een ander. Hierdoor is er weinig tot geen sprake van zelfreflectie en dit bemoeilijkt ook de hulpverlening.

Conclusie

Problemen worden wel degelijk als problemen gezien, maar de doelgroep ziet geen uitweg. Vanwege deze uitzichtloosheid is er geen sprake van probleemhantering.

Theorie

Volgens mevrouw Schoenmakers, projectleider Jonge Moeders Eigen Wijs in IJsselmonde, is het logisch dat onder de Antilliaanse en Arubaanse groep de meeste jonge moeders voorkomen. “Hun moeders hebben ook altijd vroeg kinderen gekregen, die meisjes zijn dat gewoon gewend. Het sterkt hun identiteit. Met een kind hoor je erbij”. Wat opvalt, is dat van de Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders, tachtig procent op de eilanden geboren is. “Je merkt dat het op de Antillen geen probleem is om op je achttiende een kind te krijgen. Er is altijd wel familie om het kind op te vangen. Hier in Nederland is het anders en komen ze er achter dat het nauwelijks te combineren valt met werk of school”.

Eindconclusie

Uit de interviews kan de conclusie getrokken worden dat de doelgroep problemen wel echt als problemen ziet, maar geen uitweg ziet. Vanwege deze uitzichtloosheid is er geen sprake van probleemhantering.

Het jonge moederschap is voor de doelgroep niet ongebruikelijk en wordt dan ook niet als probleem gezien.

Het is niet duidelijk hoe de doelgroep tegen haar problemen, die in het onderzoek naar voren zijn gekomen, aankijkt. In de theorie blijft het onduidelijk of zij deze problemen ook echt als problemen zien.

3.3.12 Verbetering

Interview hulpverlening

- Micro niveau

Volgens mevrouw Westland van Maatschappelijk Dienstverlening Alexander zou er vanuit instellingsniveau meer aandacht gegeven kunnen worden aan bepaalde (etnische) groeperingen.

Ook zou de instantie meer bezig moeten zijn met preventie in plaats van brandjes te blussen.

Mevrouw Plomp van Steady zegt dat de hulpverlening minder afwachtend en meer outreachend zou moeten zijn. Ook denkt de hulpverlening niet mee en moet er meer begrip komen voor de groep jonge moeders in het algemeen.

Volgens het Centrum voor Dienstverlening moet er vooral gekeken worden naar wat deze doelgroep nodig heeft en wat zij dus aan moeten bieden. Aan de andere kant moet ook voor de doelgroep duidelijk worden hoe het werkt in Nederland. Binnen instanties moet onderzocht worden welke methodieken hiervoor opgesteld/gebruikt moeten worden. Er moet gekeken worden hoe je de cirkel doorbreekt, de muur van deze doelgroep afbreekt, hoe je ze bereikt en kan motiveren.

- Meso niveau

Volgens de heer Quandus van Stichting Welzijn Hoogvliet zouden er meer professionele krachten van Antilliaanse/Arubaanse afkomst in de hulpverlening moeten werken. Ook moet er meer voorlichting worden gegeven aan deze doelgroep in onder andere Rotterdam.

Volgens de heer Inees zou er vanuit de gemeente meer georganiseerd moeten worden voor de Antilliaanse en Arubaanse doelgroep.

Volgens mevrouw Remak van Thuis Op Straat zou er op scholen ook meer rekening gehouden moeten worden met de doelgroep. Hierbij denkt zij aan het aanpassen van het rooster en kinderopvang op de scholen. Ook pleit zij voor een betere bereikbaarheid van de verschillende instanties, bijvoorbeeld door middel van gratis nummers en een gratis handleiding/gemeentegids waar je met welke vraag terecht kan.

Mevrouw Remak van Thuis Op Straat vindt dat er in de wijk meer voorlichting gegeven moet worden en meer algemene activiteiten moeten komen. Op deze manier hoeft niemand te weten dat de doelgroep hulp zoekt, het is vrijblijvend en er kunnen contacten gelegd worden. Wat hierbij zou helpen is als er van te voren bekend is dat er een cadeautje/verassing aan vastzit.

Het zou geen kwaad kunnen om op gemeentelijk niveau een etnische desk op te richten om verschillende etnische groeperingen beter te laten functioneren in de Nederlandse maatschappij. Op deze manier is er een makkelijkere, veiligere manier voor de doelgroep om

informatie te ontvangen en het aanpassingsproces te laten versnellen, volgens mevrouw Brooks-Salmon.

- **Macro niveau**

Er zou vanuit een breder kader aandacht aan deze specifieke doelgroep en haar problemen gegeven moeten worden, volgens mevrouw Westland van Maatschappelijk Dienstverlening Alexander. Het zou niet begrensd moeten blijven tot Rotterdam en haar deelgemeentes. Bijvoorbeeld Rotterdam, Den Haag en Scheveningen zouden samen kunnen gaan werken, informatie uitwisselen en samen hulp aan de doelgroep verlenen.

Volgens mevrouw Plomp van Steady moet er meer begrip komen voor de verschillende culturen die we in Rotterdam en Nederland hebben. Andere hulpverleners moeten bijvoorbeeld niet direct met het vingertje gaan wijzen als een kind van een Antilliaanse of Arubaanse jonge moeder niks draagt. Het is dan gelijk geldverspilling, maar kan niet gezien worden vanuit de waarde die moeder er aan hecht dat haar kind goed schoeisel draagt.

Er zou volgens mevrouw Babel van de Meeuw meer aandacht moeten komen voor de manier waarop er op de Nederlandse Antillen met de problemen omgegaan wordt. Ook zou er meer geïnvesteerd moeten worden in de geschiedenis van de doelgroep en hun kijk op de hulpverlening.

Volgens mevrouw Brooks-Salmon zou er vanaf de Nederlandse Antillen en Aruba meer informatie moeten worden verstrekt voor diegenen die de overstap naar Nederland maken. Na aankomst in Nederland is er een cultuurschok. De doelgroep voelt zich niet welkom en je hoort er niet bij. Er moet duidelijk worden gemaakt hoe er hier gewerkt wordt en wat je rechten en plichten zijn. Ook moet er vanaf de Nederlandse Antillen en Aruba meer aandacht en voorlichting gegeven worden met betrekking tot opvoeding en seksualiteit.

Conclusie

De bovengenoemde aanpassingen zijn nodig op zowel micro, meso als macro niveau.

Theorie

In februari 2006 is er een informatieboek uitgekomen voor Antillianen en Arubanen die naar Nederland verhuizen. Hierin staat wat zij nodig hebben en wat zij zelfstandig, of met behulp van organisaties, moeten regelen om een volwaardig bestaan op te kunnen bouwen in Nederland. Met behulp van het boekje kunnen Antillianen en Arubanen zich beter voorbereiden op hun komst naar Nederland en kunnen zij, eenmaal hier, beter hun weg vinden richting instanties en steunpunten. Dit informatieboek heet 'Sa tur kos di biba na Ulanda' wat betekent: 'Weet alles over wonen in Nederland'.

In 'Sa tur kos di biba na Ulanda' staat stap voor stap beschreven waar Antillianen en Arubanen aan moeten denken als zij naar Nederland komen. In het boekje staat alle nodige en praktische informatie over werken, wonen, studeren en zorg. Zo staat er bijvoorbeeld beschreven hoe, waar en waarom men zich moet registreren en inschrijven voor een woning, hoe je het beste op zoek kunt gaan naar een baan, waar je aan moet denken als je gaat studeren en hoe je een ziektekostenverzekering kunt afsluiten. In het boekje staan ook de adressen, nummer en websites vermeld van relevante instanties in Nederland en op de

Antillen. Tevens staan er handige tips in, zoals het op zak hebben van een geldige legitimatie, het goed kunnen beheersen van de Nederlandse taal en gedragscodes in Nederland.

De informatie in het boekje is zowel in het Papiaments als in het Nederlands. Dit is gedaan om de boodschap zo effectief mogelijk over te brengen. Het boekje is verspreid in Amsterdam, Aruba en op de Nederlandse Antillen. Het boekje is op initiatief van het Projectenmanagementteam van het Project Antillianen en Arubanen Amsterdam ontwikkeld. Volgens de heer Litjes, burgemeester van Aalsmeer, bereiden veel Antillianen zich niet goed voor op hun komst naar Nederland. Het beeld dat zij van Nederland hebben komt vaak niet overeen met de werkelijkheid. Eenmaal hier, blijkt het vinden van bijvoorbeeld een baan of woning erg tegen te vallen. Daarom vind hij het belangrijk om Antillianen en Arubanen zo goed mogelijk, en het liefst ook vooraf, te informeren over hoe het er in Nederland aan toe gaat en dit informatieboekje levert daartoe een bijdrage.³⁶

Eindconclusie

Er zijn aanpassingen nodig op zowel micro, meso als macro niveau. Als hulpmiddel is hier in 2006 een informatieboekje voor uitgegeven. Dit blijkt echter niet bij iedereen bekend te zijn, gezien het feit dat vanuit de hulpverlening een dergelijk boekje als oplossing naar voren gebracht wordt.

In dit informatieboekje staat vooral wat de doelgroep zou moeten doen/veranderen om een succesvolle start te maken in Nederland en aansluiting te vinden bij de Nederlandse maatschappij.

³⁶ www.zuidoost.amsterdam.nl/actualiteiten_uit/persberichten/artikelen/2007_6_5_en_4/antillianen_beter

3.4 Uitwerking interviews en conclusies doelgroep

Uit ons eigen netwerk hebben wij toch één jonge Antilliaanse moeder bereid gevonden om enkele vragen te beantwoorden. Wij zijn ons er van bewust dat dit interview niet representatief is voor de gehele doelgroep. Het interview is dan ook niet van grote waarde voor het onderzoek, maar gezien het feit dat enkele antwoorden overeenkomsten vertonen met uitkomsten van het onderzoek, hebben wij er voor gekozen dit interview toch te plaatsen.

1: Ervaar jij jouw situatie als jonge moeder als een probleem?

Nee, soms maakt het dingen wat moeilijker, maar mijn zegen zie ik nooit als een probleem.

2: Zou jij met een probleem naar de hulpverlening gaan? Waarom wel/niet?

Ja, wordt vaak onderschat met veel dingen, wat ik best wel zonde vind en zoveel hulp krijg ik ook weer niet, ik doe alles zelf.

3: Kan je de weg naar de hulpverlening vinden? Zo ja, Hoe? / Zo nee? Waarom niet?

Ik google alles en zo niet, vraag ik rond.

4: Vind je dat jij contact moet opnemen met de hulpverlening of zij met jou?

Indien jij zelf? Hoe doe je dat?

Hulpverlening? Hoe gebeurt dit nu? Wat zou hierin anders kunnen/moet?

Ik met haar, als je iets gedaan wilt hebben moet je er zelf achter aan gaan en zij niet achter jou. Een paar telefoontjes plegen of langs gaan is een kleine moeite voor wat zij voor jou kunnen doen.

5: Vind je het belangrijk dat er een Nederlandse of Antilliaanse hulpverlener voor je staat?

Afkomst maakt mij niets uit, als ik maar gelijk behandeld word. Al is dat soms teveel gevraagd, want ik zie wel het verschil in mijn behandelingen.

6: Vind je dat de hulpverlener voldoende tijd neemt voor jou?

Niet de hulpverleners die ik heb gehad, daarom doe ik nu ook alles zelf.

7: Heb je het gevoel dat je als jonge moeder "anders" benaderd wordt?

Het ligt eraan door wie je benaderd wordt.

8: Ontvang je de hulp van de hulpverlening die je zou wensen?

Nee, want ze helpen me met dingen die ik zelf ook kan, nu heb ik gewoon iemand die in me zaken wil graven.

9: Zijn er nog andere belangrijke zaken die we nog niet hebben besproken, maar die je wel graag in wil brengen rondom dit onderwerp?

Nu nog niet.

IV Conclusies & Aanbevelingen

4 Conclusies en Aanbevelingen

4.1 Antwoorden op hoofd/en subvragen

Kunnen jonge moeders van 13 t/m 23 jaar van de Antilliaanse en Arubaanse gemeenschap in Rotterdam en de hulpverlening in Rotterdam aansluiting bij elkaar vinden?

Ervaart de doelgroep problemen op één of meerdere van de negen leefgebieden?

Uit de theorie blijkt dat het gros van de jonge Antilliaanse en Arubaanse moeders problemen heeft op meerdere leefgebieden. De leefgebieden waarop de problemen het grootst zijn, zijn financiën, huisvesting en scholing. Deze problemen zijn zo in elkaar verweven dat het overzicht er niet meer is. Dit heeft als gevolg dat er weinig tot geen sprake is van probleemhantering. De doelgroep ervaart haar problemen wel als een probleem, maar vaak wordt er in een (te) laat stadium actie ondernomen.

Op het moment dat er sprake is van hulpverlening aan de doelgroep is de probleemsituatie al zo ver gevorderd, dat je kan spreken van tertiaire preventie bij doelgroep. De probleemsituatie is al ver gevorderd en de hulpverlening is vooral gespitst op het zelfredzamer maken van de doelgroep in deze situatie.

Ervaart de doelgroep problemen als problemen?

Het moeder zijn op jonge leeftijd wordt, over het algemeen genomen door de doelgroep niet als probleem ervaart. Binnen de Antilliaanse en Arubaanse gemeenschap is het niet ongebruikelijk om op jonge leeftijd moeder te worden.

Wat betreft de wet- en regelgeving is Nederland er niet op ingericht om jong moeder te worden, in tegenstelling tot de Nederlandse Antillen en Aruba. Ook speelt het verschil in leefklimaat een rol bij de opvang van de kinderen. Op de Nederlandse Antillen en Aruba is er voor een jonge moeder makkelijker iemand in het netwerk te vinden voor kinderopvang.

De jonge Antilliaanse en Arubaanse moeders ervaren hun problemen wel degelijk als problemen. Gebleken is dat de doelgroep lang in de slachtofferrol blijft zitten en het probleem buiten zichzelf plaatst. Hierdoor wordt pas in een laat stadium actie en verantwoordelijkheid ten aanzien van het probleem genomen.

Wil de doelgroep hulp ontvangen?

De doelgroep wil wel hulp ontvangen, er zijn echter te veel obstakels om de hulpverlening ook daadwerkelijk tot stand te brengen.

Tijdens het onderzoek zijn een aantal onderwerpen, zowel op micro-, meso- als macroniveau, naar voren gekomen, die van invloed zijn op het hulpverleningsproces.

Één van die obstakels is de schaamtecultuur. Er heerst in de Antilliaanse en Arubaanse cultuur een andere sfeer ten aanzien van de hulpverlening. Men praat minder gemakkelijk over problemen en vanuit de opvoeding wordt aangeleerd dit ook niet buitenshuis te doen. Dit wordt ook versterkt door een trots- en eergevoel, wat sterk binnen de Antilliaanse en Arubaanse gemeenschap aanwezig is.

Daarnaast speelt historisch gezien ook het verleden een rol. De slavernij die hun voorouders hebben meegemaakt, speelt nog door in de huidige generatie. Het collectieve trauma wat binnen de Antilliaanse en Arubaanse gemeenschap aanwezig is, bepaalt ook deels de kijk op de Nederlandse hulpverlening. Het heeft als gevolg dat de doelgroep de hulpverlening wantrouwt in haar bedoelingen en deze afhoudt ter voorkoming van een gevoel van minderwaardigheid. Hulpverlening kan al gauw gezien worden als bemoeizuchtig en onoprecht.

Daarnaast speelt de bewijsdrang van jonge moeders doorgaans ook een rol. De beeldvorming rondom jonge moeders in de Nederlandse samenleving is weinig positief. Dit zorgt er voor dat jonge moeders willen laten zien dat zij wel in staat zijn om voor hun kind te zorgen en hierdoor wordt de drempel naar de hulpverlening vergroot.

Kan de doelgroep de weg naar de hulpverlening vinden?

Het grootste gedeelte van de doelgroep kan de weg naar de hulpverlening wel vinden. Mond-tot-mond reclame is onder de Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders veelvuldig aanwezig. Via deze weg komt een groot gedeelte van de doelgroep ook binnen bij de hulpverlening. Deze mond-tot-mond reclame is echter vaak gericht op instanties, die gericht zijn op specifiek jonge moeders en/of Antillianen en Arubanen.

De weg naar de reguliere hulpverlening wordt moeilijker gevonden. Ze weten niet precies waar ze met welke vraag terecht kunnen en nemen zelf weinig tot geen initiatief.

Wat staat hierbij eventueel in de weg?

Voor de weg naar de reguliere hulpverlening wordt moeilijk gevonden. Nederland is een wirwar van instellingen. Vaak weet de doelgroep niet bij welke instelling ze moeten zijn voor hun vragen. Uit het onderzoek is gebleken dat er wel degelijk een aanbod is voor de doelgroep, maar door een gebrekkige samenwerking tussen instanties, wordt lang niet altijd effectief doorverwezen.

De jonge moeders die naar Nederland emigreren, krijgen weinig tot geen informatie over hun nieuwe leefomgeving.

Daarnaast spelen ook de bovengenoemde punten (*zie: wil de doelgroep hulp ontvangen?*) een rol bij de weg naar de hulpverlening.

Hoe probeert de hulpverlening deze doelgroep te bereiken en te behouden?

Opgevallen is dat de reguliere hulpverlening weinig tot geen Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders in hun bestand hebben. De reguliere geïnterviewde instanties gaven aan geen extra actie te ondernemen om de doelgroep te bereiken.

Stichting De Meeuw en Steady bereiken door hun ondernemende en doortastende werkwijze wel een groot aantal van de jonge Antilliaanse en Arubaanse moeders. Ook houden zij in hun werkwijze rekening met cultuurgebonden aspecten.

4.2 Eindconclusies

Tijdens het onderzoek zijn er factoren naar voren gekomen die, vooral vanuit het oogpunt van de doelgroep, een goede aansluiting tussen haar en de hulpverlening in de weg staan. De factoren zijn van een dermate complexe aard, dat een doorbreking hiervan op korte termijn vooral idealistisch genoemd kan worden. Het gaat hier om cultuurgebonden aspecten en kenmerken die een generatieslang proces hebben doorgemaakt. Een verandering of aanpassing hiervan zal waarschijnlijk ook generaties lang duren.

Om deze redenen zijn de aanbevelingen gericht op de hulpverlening, de gemeente en de politiek.

Het heeft er nu de schijn van dat vooral de hulpverlening een obstakel is in de aansluiting tussen haar en de jonge Antilliaanse en Arubaanse moeders. Dit is echter niet zo.

Ook is het niet de bedoeling dat uit de aanbevelingen opgemaakt wordt dat de hulpverlening haar complete beleid en werkwijze moet gaan veranderen of dat het huidige beleid niet werkt voor deze doelgroep, maar een cultuurspecifieke aanpak zal wel zorgen voor nog meer effectiviteit.

Weg naar de hulpverlening

- Bij de meeste instanties die geïnterviewd zijn, waren weinig tot geen Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders bekend. Toch zijn er rond de 300 jonge Antilliaanse en Arubaanse moeders in Rotterdam. Opmerkelijk is dat het bekend is dat deze doelgroep met grote en veel verschillende problemen kampt, maar niet gezien wordt of zelf geen initiatief neemt.
- Instanties registreren wel op afkomst, maar in de hulpverlening wordt hier geen rekening mee gehouden. Het gevaar van registreren op afkomst is dat het kan leiden tot stigmatisering. Toch is het ook relevant als het gaat om hulpverlening. Als hulpverlener heb je een signalerende taak. Kampt er een bepaalde groep/ethniciteit met een bepaald probleem, dan kan daar op worden ingespeeld.
- De aanmelding als actie op zich is voor elke doelgroep, ongeacht ethniciteit, leeftijd of indicatie hetzelfde.
- De instanties met een algemeen aanbod of die niet outreachend werken, hebben de minste aanmeldingen, terwijl dit niet ligt aan de populatie jonge Antilliaanse en Arubaanse moeders in de wijk.
De manier waarop je de meeste Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders bereikt is door wel outreachend te werken. Ook met een op de doelgroep gerichte werkwijze komt er een grote groep van deze jonge moeders binnen.
- Mond-tot-mond reclame wordt door de meeste instanties het eerst en het vaakst genoemd. Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders communiceren wel degelijk met elkaar over problemen en de weg naar de hulpverlening.

Hulpverlening en cliënt

- De doelgroep is wel degelijk gemotiveerd om hulp te zoeken, maar door de vele drempels maken zij het zich moeilijk en/of wordt het moeilijk voor hen gemaakt. Dit komt mede door de wirwar van instanties.
- Cultuur en achtergrond spelen hierin ook een grote rol. De manier waarop deze doelgroep tegenover de hulpverlening staat is negatief en wantrouwend. Hierin spelen vooral het verleden (slavernij) en de achtergrond een grote rol. Dit zijn juist factoren die ook moeilijk te veranderen zijn. Het is een cirkel waarin deze doelgroep zit en het is moeilijk die te doorbreken.
- Daarnaast is het voor de hulpverlening ook moeilijk om de doelgroep te vinden. Dit komt mede doordat de jonge Antilliaanse en Arubaanse moeders niet staan ingeschreven bij de gemeente en/of geen vaste verblijfplaats hebben.
- Een goed contact met de doelgroep vergt in de meeste gevallen een extra inspanning van de hulpverlener. Dit houdt in dat bij de hulpverlener de common-factors, die als vanzelfsprekend gezien zouden moeten worden, bij deze doelgroep *zeker* naar voren moeten komen.
- Er kan niet met zekerheid gezegd worden dat de etniciteit van de hulpverlener bepalend is voor het contact met de doelgroep. Aan de ene kant komt naar voren dat bij een hulpverlener van dezelfde etniciteit makkelijker contact gelegd wordt, maar aan de andere kant kan dit gevoelens van schaamte, onzekerheid en minderwaardigheid teweegbrengen.
- De hoeveelheid aanmeldingen van jonge Antilliaanse en Arubaanse moeders kan bevorderd worden door outreachend te werken en door het organiseren van informele activiteiten waarbij ter plekke informatie wordt verstrekt over het hulpverleningsaanbod.
- Vanwege de negatieve beeldvorming vanuit de maatschappij is de drempel voor jonge Antilliaanse en Arubaanse moeders hoog om hulp te accepteren of te vragen.
- Vanuit de hulpverlening wordt aangegeven dat er in het beleid geen rekening wordt gehouden met de specifieke doelgroepen, hoewel de hulpverleners individueel wel aangeven er in hun werkwijze rekening mee te houden.
- Het aanbod sluit niet altijd per definitie aan bij de vraag van de doelgroep, mits de hulpverlening specifiek voor jonge moeders is, terwijl uit de theorie blijkt dat hulpverlening die toegespitst is op de doelgroep wel het meest effectief is.
- Communicatieproblemen doen zich voor onder Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders in Nederland. Zij weten vaak niet hoe ze hun hulpvraag het beste kunnen formuleren en instanties interpreteren deze hulpvraag vaak verkeerd.

Omgang met problemen

- De grootste problemen bevinden zich op het gebied van huisvesting, financiën en scholing. Je kunt bij deze doelgroep spreken van een domino-effect. Het ene probleem veroorzaakt of houdt het andere probleem in stand en deze cirkel is moeilijk te doorbreken.
- Vanuit de hulpverlening wordt aangegeven dat de doelgroep niet op de juiste manier of onvolledig wordt ingelicht over de (on)mogelijkheden met betrekking tot het op orde houden van de financiën. Ook vanuit de theorie worden vooral oorzaken aangedragen met betrekking tot de problematische financiële situatie. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de overige problemen, op het gebied van huisvesting en scholing, een gevolg zijn van de financiële situatie. Een goede startpositie op verschillende leefgebieden begint met een gezonde financiële situatie.
- De doelgroep ervaart problemen wel echt als problemen, maar ziet geen uitweg. Vanwege deze uitzichtloosheid is er geen sprake van probleemhantering.
- Het jonge moederschap is voor de doelgroep niet ongebruikelijk en wordt dan ook niet als probleem gezien.
- Antillianen en Arubanen bespreken vaak hun problemen informeel in hun eigen kring. Mogelijk komt dit door het wantrouwen en slechte ervaringen met instanties. Vaak wordt de hulpverlening zo veel mogelijk buiten de deur gehouden, maar als het echt nodig is, is het vaak te laat.

4.3 Aanbevelingen

Micro: Instelling

- Maatwerk

Er dient een oplossing op maat geboden te worden. Om deze oplossing te kunnen bieden aan Antillianen en Arubanen, dienen instanties soms af te wijken van standaardprocedures en -werkwijzen.

- Outreachend werk

Er zou meer outreachend gewerkt kunnen worden, gezien het ontbreken van een ondersteunend netwerk en het ontbrekende verantwoordelijkheidsgevoel en initiatief van veel Antillianen en Arubanen.

De hulpverlening moet dus minder een afwachterende houding aannemen en niet uitgaan van, het in Nederland zo belangrijke en vanzelfsprekende eigen initiatief, wat betreft het vragen om hulp.

- Beleid versus werkwijze

Beleid en werkwijze zouden op elkaar aan moeten sluiten. De werkwijze staat te vaak los van het beleid en een eenduidige beleidsvorming vanuit de instelling kan hierin verandering brengen.

- Cursus

Instellingen die veelvuldig te maken hebben met de doelgroep of een doorverwijzingrol hebben, kunnen veel hebben aan een cursus, speciaal gericht op Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders.

- Flexibiliteit

Effectief hulp verlenen aan de doelgroep vraagt het nodige inzicht in de geldende waarden en normen binnen de Antilliaanse en Arubaanse cultuur.

Hierbij kan je denken aan verschillen in:

- Omgang met tijd
- Taal
- Non-verbale communicatie
- Probleemhantering
- Kijk op de hulpverlening

- Etniciteit hulpverlener

Etniciteit van de hulpverlener blijft een heikel punt. De voor- en minpunten tegen elkaar afgewogen, zijn wij van mening dat de etniciteit van de hulpverlener niet uitmaakt. De voordelen zijn bekend, mensen van eenzelfde groep kennen elkaars achtergrond, gebruiken en gewoonten beter.

Het gevaar dat hier echter in schuilt is dat, juist binnen een schaamtecultuur als de Antilliaanse en Arubaanse, deze mate van gelijkheid extra schaamtegevoelens met zich mee brengt voor de jonge Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders. Daarnaast is het binnen de Antilliaanse en Arubaanse cultuur ook minder gebruikelijk om buitenshuis over problemen te praten. De aanwezigheid van een Antilliaanse of Arubaanse hulpverlener kan deze waarde aanwakken en zodoende het hulpverleningsproces belemmeren.

De leden van de Antilliaanse en Arubaanse gemeenschap in Nederland zijn over het algemeen nauw met elkaar verbonden, waardoor volgens de Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders de kans op roddel groter is.

- **Informaliteit**

Om de doelgroep beter te bereiken en er ook voor te zorgen dat zij de instelling bereikt, zou er meer gebruik gemaakt moeten worden van informele activiteiten. Door het organiseren van een feest of een barbecue, speciaal voor de Antillianen en Arubanen, kan deze doelgroep makkelijker binnengehaald worden. Het is belangrijk dat het contact in eerste instantie niet als doel de daadwerkelijke hulpverlening heeft, dit kan voor de doelgroep namelijk afstotend werken.

- **Puber en moeder**

Houd er als hulpverlener rekening mee dat jonge moeders van Antilliaanse en Arubaanse afkomst naast moeder, ook nog puber zijn. Het is belangrijk de doelgroep in deze tweestrijd te erkennen. De hulpverlening moet er voor waken geen afkeuring te laten blijken ten aanzien van het jong moederschap.

- **Registratie op afkomst**

Registratie op afkomst bij hulpverleningscontacten biedt enkele voordelen. Vanuit het oogpunt van de hulpverlening kan er makkelijker gesignaleerd worden. Hierdoor is het makkelijker om het beleid af te stemmen op hetgeen noodzakelijk, zodat uiteindelijk maatschappelijke problemen aangepakt kunnen worden.

Nadeel is echter dat het stigmatiserend kan werken. Wij zijn dan ook niet voor een landelijke registratie data-bank.

Meso: Gemeente

- Bereikbaarheid

Om de Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders zo goed mogelijk te bereiken is het noodzakelijk dat de verschillende instanties een goede bereikbaarheid hebben. Om zo min mogelijk verwarring te scheppen is het handig om een (gemeentelijk) boekje uit te geven, speciaal voor de Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders met de sociale kaart van hulpverleningsinstanties van Rotterdam en omgeving.

In dit boekje kunnen onder andere gratis telefoonnummers verstrekt worden.

Ook zou er een etnische hulpdesk opgezet kunnen worden, van Antillianen en Arubanen voor Antillianen en Arubanen. Deze desk zal met name handig zijn voor de snelle “wie, wat en waar vragen.”

Ook is gebleken dat mond-op-mond reclame binnen de Antilliaanse en Arubaanse gemeenschap een belangrijke factor is in de weg naar de hulpverlening. Maak hier dus gebruik van en zorg dat zoveel mogelijk Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders weten wie je bent en wat je doet.

- Samenwerken

Verschillende hulpverleningsinstanties zouden elkaar aan kunnen vullen in plaats van zaken op elkaar af te schuiven. Kies je er wel voor om door te verwijzen, zorg er dan voor dat dit op de juiste manier gebeurt. Wees alert op instellingen als SWA, Steady of andere instanties, speciaal gericht op Antillianen en Arubanen of op jonge moeders.

Verschillende instanties beschikken over verschillende expertises en door deze goed op elkaar af te stemmen, kan de cliënt optimaal geholpen worden.

Deze manier van hulpverlening blijkt de meeste jonge moeders van Antilliaanse en Arubaanse afkomst te trekken.

Steady kan een voortrekkersrol hebben, wanneer het gaat om outreachend werken.

- School

Aangezien financiën het leefgebied is met de grootste problemen en andere problemen daarmee samenhangen, is het volgen van een opleiding van essentieel belang voor een goed begin van de probleemhantering. Om dit te kunnen bewerkstelligen zou er op school meer rekening gehouden moeten worden met jonge Antilliaanse en Arubaanse moeders. Dit kan onder andere door kinderopvang via school te regelen en/of het rooster zo aan te passen dat een opleiding te combineren is met het moederschap.

Macro: Verleden en situatiegebonden aspecten**- Jonge vader**

Voor de jonge Antilliaanse en Arubaanse vaders is er weinig tot geen opvang en informatie over hun rol als jonge vader. In het hulpverleningsproces zijn vrijwel alle ogen gericht op de (toekomstige) jonge moeder, waardoor de (toekomstige) jonge vader vaak niet gezien wordt. Hierdoor ontstaat er ook afstand tussen de jonge moeder en de jonge vader onderling.

- Voorlichting

In de Antilliaanse en Arubaanse cultuur is het niet gebruikelijk om thuis over seksualiteit te praten, laat staan hierover voorlichting te geven. Door dit meer te stimuleren, kan er voor gezorgd worden dat er in de toekomst bewuster keuzes worden gemaakt rond, onder andere, zwangerschappen.

- Nederlandse Antillen en Aruba

Vanuit de Nederlandse Antillen en Aruba moet er meer informatie verstrekt worden aan Antillianen en Arubanen die van plan zijn naar Nederland te emigreren. Uit het onderzoek is gebleken dat er al een informatieboekje is, maar dat deze niet effectief verspreid wordt.

- Attitude hulpverlener

In de hulpverlening aan Antilliaanse en Arubaanse jonge moeders zijn de common-factors, waarover een hulpverlener sowieso dient te beschikken, uitermate belangrijk. De common-factors zorgen voor een band en vertrouwen binnen de hulpverleningsrelatie; zeker bij deze doelgroep is het belangrijk hier extra aandacht aan te schenken.

V Bijlagen

5 Bijlagen

5.1 Brief Hulpverlening

Geachte heer, mevrouw,

Wij zijn twee eindejaarsstudenten van de studie Maatschappelijk Werk en Dienstverlening aan de Hogeschool Windesheim te Zwolle. In opdracht van SWA te Rotterdam doen wij een afstudeeronderzoek naar jonge, moeders van Antilliaanse en Arubaanse afkomst.

Wij gaan onderzoeken hoe deze doelgroep met haar problemen omgaat en of zij de weg naar de hulpverlening kunnen/willen vinden. Ook gaan wij onderzoeken wat de hulpverlening doet om deze doelgroep te bereiken en vast te houden. En of de hulpverlening aansluit bij de behoeften en kenmerken van de doelgroep.

Wij zijn tot dit onderzoek gekomen naar aanleiding van de signalering dat een groot aantal van onze onderzoeksgroep met verschillende problemen kampt, maar niet bekend is bij de hulpverlening.

Voor ons onderzoek interviewen wij zowel de hulpverlening als de doelgroep. Wij hebben er voor gekozen om de zaak van beide kanten te belichten, om tot een onpartijdige en gebalanceerde conclusie te komen.

Om een zo goed mogelijk beeld te krijgen van het aanbod in Rotterdam zouden wij ook één van uw medewerkers (met een hulpverlenende achtergrond) willen interviewen. Hierbij ligt de focus op informatie over uw aanbod als instelling voor de (Antilliaanse/Arubaanse) jonge moeders. Mocht u een integraal aanbod hebben voor jonge moeders (tot 25 jaar) dan zouden wij ook hierover meer informatie willen hebben.

Voor ons onderzoek is het niet een vereiste dat uw instelling veelvuldig te maken heeft met onze onderzoeksgroep. Gezien de aanleiding van ons onderzoek zou het namelijk zelfs kunnen zijn dat dit helemaal niet het geval is. Maar ook dan zijn de uitkomsten van het interview van grote waarde voor het onderzoek.

U ontvangt deze brief gezien de gegevens van uw organisatie opgenomen zijn in het adressenbestand van SWA. Wij zullen binnen 5 werkdagen contact met u opnemen om een afspraak te maken voor een interview.

Wij hopen op uw medewerking te kunnen rekenen.

Met vriendelijke groet,

Rianne de Ruiter,

Krijn de Vos

5.2 Interview Hulpverlening

1. Hebben jullie een registratiesysteem dat registreert op afkomst en leeftijd?
2. Hoeveel Antilliaanse/Arubaanse jonge moeders (13 tot 23 jaar) hebben zich over het hele jaar van 2008 bij u aangemeld?
3. Via welke weg komt de doelgroep bij u binnen?
4. Heeft u het idee dat een gedeelte van de doelgroep de weg naar uw instelling niet kan vinden? Zo ja, hoe komt dat?
5. Hoe ervaart u de manier van contact leggen met de doelgroep?
6. Merkt u een verschil in aanmelding tussen de Antilliaanse/Arubaanse jonge moeders en jonge moeders van een andere etniciteit?
7. Zijn er volgens u verschillen in de manier waarop hulpverlening gegeven zou moeten worden aan de Antilliaanse/Arubaanse jonge moeders en jonge moeders van een andere etniciteit?
8. Denkt u dat het aanbod van uw instelling aansluit bij de vraag van de doelgroep?
9. Wat zijn de meest voorkomende problemen bij de doelgroep en hoe groot zijn deze problemen?
10. Wat zijn hier de bekende oorzaken van?
11. Hoe ziet de doelgroep volgens u haar problemen?
12. Waar denkt u dat verbetering plaats moet vinden m.b.t. de hulpverlening aan Antilliaanse/Arubaanse jonge moeders?

5.3 Interview Doelgroep

1. Ervaar jij jouw situatie als jonge moeder als een probleem?
2. Zou jij met een probleem naar de hulpverlening gaan? Waarom wel/niet?
3. Kan je de weg naar de hulpverlening vinden?
 - > Ja? Hoe?
 - > Nee? Waarom niet?
4. Vind je dat jij contact moet opnemen met de hulpverlening of zij met jou?
 - > Indien jij zelf? Hoe doe je dat?
 - > Hulpverlening? Hoe gebeurt dit nu? Wat zou hierin anders kunnen/moet?
5. Vind je het belangrijk dat er een Nederlandse of Antilliaanse hulpverlener voor je staat?
6. Vind je dat de hulpverlener voldoende tijd neemt voor jou?
7. Heb je het gevoel dat je als jonge moeder "anders" benaderd wordt?
8. Ontvang je de hulp van de hulpverlening die je zou wensen?
9. Zijn er nog andere belangrijke zaken die we nog niet hebben besproken, maar die je wel graag in wil brengen rondom dit onderwerp?